

KWALITEITSNORMEN VOOR JURIDISCHE BIJSTAND AAN KINDEREN DIE IN AANRAKING KOMEN MET POLITIE EN/OF JUSTITIE

EEN STAP-VOOR-STAP GIDS





Het project CLEAR-Rights wordt mede gefinancierd door het Programma Justitie van de Europese Unie (2014-2020). De inhoud van dit document geeft uitsluitend de mening van de auteurs weer en valt uitsluitend onder hun verantwoordelijkheid. De Europese Commissie aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebruik dat eventueel wordt gemaakt van de informatie die het bevat.

ISBN: 978-2-931126-19-6

Depositie nummer bij de Koninklijke Bibliotheek van België: D/2022/14.132/8

Publicatie april 2022

Omslagillustratie: ©Squarefish

KWALITEITSNORMEN VOOR JURIDISCHE BIJSTAND AAN KINDEREN DIE IN AANRAKING KOMEN MET POLITIE EN/OF JUSTITIE

EEN STAP-VOOR-STAP GIDS



DANKBETUIGING

Dit document is opgesteld in het kader van het project CLEAR-Rights. Het project wordt geleid door de Regionale Hub van Terre des hommes in Hongarije, in samenwerking met Terre des hommes Roemenië, PILnet, Alliance of Lawyers for Human Rights (Frankrijk), Defence for Children International (België), Defence for Children Nederland.

De kwaliteitsnormen en de stap-voor-stap gids zijn ontwikkeld door **Lea Hungerbühler (LEXIMPACT) & Peace of Mind Afghanistan**, die als consultants voor het CLEAR-Rights project werden aangetrokken en onder leiding stonden van Defence for Children International België.

Bij de ontwikkeling van dit document waren binnen de partnerorganisaties met name Eva Gangneux (DCI België), Zoé Duthuillé (DCI België), Laurent Beauthier (DCI België), Marcos de Barros (Tdh Hongarije), Mariama Diallo (Tdh Hongarije), Zsuzsanna Vég (voormalig lid van Tdh Hongarije), Silvia Randazzo (Tdh Hongarije), Zsuzsanna Rutai (adviseur voor PILnet), Giulia Patanè (PILnet), Lily Coisman (voormalig lid van AADH), Noanne Tenneson (AADH), Mihai Enache (Tdh Roemenië), Sharon Detrick (DCI ECPAT NL), Eva Huls (DCI ECPAT NL) en Marije Jeltens (adviseur voor DCI ECPAT NL) betrokken.

De partners van het project danken Helmut Sax, Rebecca O'Donnell, Isabelle Toulemonde, Maria Herczog, Ton Liefwaard, Elizabeth Vrieling, Raul Alexandru Nestor, Olimpia Eva Constantini en Angela Vigil, leden van de Technical Expert Group van het CLEAR-Rights project die met hun waardevolle feedback hebben geholpen bij de ontwikkeling van dit document.

De projectpartners willen ook de leden van de Children Advisory Boards (kinderadviesraden) bedanken die, door deel te nemen aan workshops georganiseerd door AADH in Frankrijk, Terre des hommes in Roemenië en in Hongarije, input hebben geleverd voor dit document.



BELANGRIJKE PUNTEN OVER



Medegefinancierd door het Programma Justitie van de Europese Unie (2014-2020).



WAAROM CLEAR-RIGHTS

Voor veel kinderen in Europa blijft het strafrecht onrechtvaardig. CLEAR-Rights wil ervoor zorgen dat gratis gespecialiseerde rechtsbijstand toegankelijk is voor elk kind dat beschuldigd of verdacht wordt van een strafbaar feit.

WIE WIJ BETREKKEN

CLEAR-Rights ondersteunt juridische professionals van rechtsbijstand en pro bono systemen, jeugdstrafrecht stakeholders, en kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie.

WAT WIJ DOEN

Wij trainen juridische professionals over kindvriendelijke rechtsbijstand en versterken de samenwerking tussen jeugdstrafrecht professionals. Kinderadviesraden evalueren en ontwikkelen kwaliteitsbeoordelingsinstrumenten, en leiden pleitbezorging events over de procedurele rechten van kinderen.

WAAR

Het project richt zich op Hongarije, Roemenië, België, Frankrijk en Nederland. De instrumenten en materialen van het project zullen in heel Europa worden verspreid.

CLEAR-Rights wordt geleid door de Regionale Hub van Terre des hommes in Hongarije, in samenwerking met Terre des hommes Roemenië, PILnet, Alliance of Lawyers for Human Rights (Frankrijk), Defence for Children International België, en Defence for Children Nederland.

Voor meer informatie, scan de QR-code of neem contact op met: Marcos de Barros ia marcos.debarros@tdh.ch



VOORWOORD

Wij weten hoe belangrijk het is voor personen die van een strafbaar feit worden verdacht, beschuldigd of veroordeeld, om een advocaat aan hun zijde te hebben die hen gedurende de gehele procedure kwalitatief hoogstaande juridische bijstand en doeltreffende vertegenwoordiging biedt. Dergelijke bijstand is zo fundamenteel voor de eerbiediging van de mensenrechten dat deze voor iedereen beschikbaar zou moeten zijn, ongeacht of ze het zich kunnen veroorloven voor dergelijke diensten te betalen of niet.

Wanneer een minderjarige van een strafbaar feit wordt verdacht of beschuldigd, is men geneigd ervan uit te gaan dat het om kleine mensen gaat en dat zij dus «kleine zaken» hebben en uiteindelijk slechts «kleine rechten» hebben om te verdedigen. Maar als het om een kind gaat, moeten we niet vergeten dat er niet zoiets bestaat als kleine of eenvoudige gevallen. Zelfs in gevallen waarin de beschuldigingen tegen minderjarigen als niet erg ernstig kunnen worden beschouwd, kan deze ervaring met justitie op zo'n belangrijk moment in hun ontwikkeling blijvende gevolgen hebben en een onuitwisbaar stempel drukken op het kind dat ze zijn en de volwassene die ze zullen worden.

Daarom is het hanteren van specifieke kwaliteitsnormen voor de vertegenwoordiging van een kind zo noodzakelijk. Zelfs dan is het goed vertegenwoordigen van een minderjarige nog steeds een enorme uitdaging en wij hopen dat deze gids u zal helpen om deze belangrijke opdracht te vervullen.

Het team van het project CLEAR-Rights

INHOUDSOPGAVE

DANKBETUIGING	1
VOORWOORD	3
ACHTERGROND	6
1. De Context	6
2. Het Project CLEAR-Rights	6
3. Het Doel	7

DEEL 1 KWALITEITSNORMEN VOOR JURIDISCHE BIJSTAND AAN KINDEREN DIE IN AANRAKING KOMEN MET POLITIE EN/OF JUSTITIE **9**

1. Kwaliteit	10
2. Betrouwbaar en Responsief	11
3. Plichtsgetrouw	11
4. Holistisch	12
5. Kinderrechten staan centraal	12
6. Participatief	13
7. Gefocust op de belangen van het kind	14
8. Aandacht voor kindvriendelijke communicatie	14
9. Veilig en Beschermend	15
10. Betrouwbaar	15
11. Sensitief voor kwetsbaarheden	15
12. Samenwerkend	16
13. Aandacht voor de informatie en voorbereiding van het kind	17
14. Gericht opniet tot vrijheidsbeneming strekkende maatregelen ('non-custodial measures') en herstelmaatregelen	17

DEEL 2 STAP-VOOR-STAP GIDS VOOR DE TOEPASSING VAN DE KWALITEITSNORMEN **19**

1. Wat als ik nog nooit met kinderen heb gewerkt?	20
2. Intake: Aanvaarding van een jeugdstrafrecht zaak	20
3. Op het politiebureau	22
4. Eerste ontmoeting met uw cliënt	24
5. Effectieve Communicatie met Cliënten	26

6. Beoordeling van geestelijke gezondheid en kwetsbaarheden	29
a. Voorkomen van hertraumatisering	33
b. Trauma-geïnformeerd advocatuur	35
c. Bevordering van een kindgerichte en op rechten gebaseerde aanpak	36
d. Oefeningen voor geestelijke gezondheid en psychosociale steun voor u en het kind	37
7. Coördinatie en Vertrouwelijkheid: Samenwerking tussen instanties en doorverwijzingen	39
8. Communicatie met de ouders/wettelijke voogden van het kind	41
9. Voorbereiding op en de vertegenwoordiging van een kind in een gerechtelijke procedure	42
10. Omgaan met conflicten over uw vertegenwoordiging	45
11. Het kind is zowel een verdachte als een slachtoffer?	46
12. Ondersteuning van een kind in detentie	47
Case study: Eenzame opsluiting en acute suïdaliteit	48
Case study: Aanbevolen acties	49
13. Het bieden van continue en volledige ondersteuning	50

BIJLAGEN EXTRA HULPMIDDELEN VOOR JURIDISCHE STEUN AAN UW MINDERJARIGE CLIËNT

51

Bijlage A: Hulpmiddelen voor hoe om te gaan met een kind dat zich zorgen maakt	52
Bijlage B: Hulpmiddelen voor het omgaan met een kind in nood	53
Bijlage C: Hulpmiddelen voor hoe om te gaan met een gevoel van machteloosheid	55
Bijlage D: Hulpmiddelen om een minderjarige cliënt te helpen zichzelf te helpen	56
Bijlage E: Hulpmiddelen voor Actief Luisteren	57
Bijlage F: Case study - Beoordeling van de eenzame opsluiting vanuit een geestelijk gezondheidsperspectief	58

REFERENTIES

61

ACHTERGROND

1. De Context

Kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie hebben recht op juridische bijstand van goede kwaliteit. Voor velen van hen in Europa blijft het echter moeilijk om er toegang toe te krijgen. Bij het analyseren van de situatie in België, Frankrijk, Hongarije, Roemenië en Nederland tijdens de eerste fase van het project CLEAR-Rights zijn leemten op het gebied van beschikbaarheid, toegankelijkheid, aanvaardbaarheid en aanpasbaarheid van rechtsbijstand aan het licht gekomen¹. De kennis van advocaten over kinderrechten en het jeugdstrafrecht kan nog worden verbeterd. Bovendien is het gebrek aan interdisciplinaire kennis nog steeds een belangrijk obstakel voor advocaten om de specifieke situatie van elk kind te begrijpen en derhalve relevante en passende maatregelen voor te stellen. In de meeste landen erkennen juristen dat zij meer kennis moeten vergaren over kindvriendelijke communicatie en een kindgevoelige aanpak. Dit beperkt het vermogen van advocaten om het kind te begrijpen en zijn/haar stem te laten horen tijdens de procedures. Er bestaan verschillende initiatieven en projecten voor capaciteitsopbouw, maar de kosten van de opleiding en de werkoverbelasting vormen nog steeds een belangrijk obstakel. Er zijn verschillende kwaliteitsnormen vastgesteld en deze hebben onder meer betrekking op de beschikbaarheid van de advocaat in elke fase van de procedure en de passende en doeltreffende rol van de advocaat. Deze normen zijn van essentieel belang om ervoor te zorgen dat het kind de bijstand krijgt die hij/zij nodig heeft. Officiële kwaliteitsnormen (bekrachtigd door openbare instellingen of ordes van advocaten) inzake juridische bijstand voor kinderen bestaan er echter vaak niet.

2. Het Project CLEAR-Rights

Om deze leemten aan te pakken, is het project 'CLEAR-Rights: Enhancing legal assistance and access to justice for children in conflict with the law in Europe' ("CLEAR-Rights Project") opgezet, met financiering van het Programma Justitie van de EU. Het project CLEAR-Rights wordt gecoördineerd door het regionale kantoor van Terre des hommes in Europa en wordt uitgevoerd in samenwerking met de Alliance of Lawyers for Human Rights (AADH) in Frankrijk, Defence for Children International (DCI) - België, Defence for Children Nederland (DCI NL), PILnet en Terre des hommes Roemenië. Het algemene doel is de kwaliteit van de juridische bijstand die beschikbaar is voor kinderen die aanraking komen met politie en/of justitie te verbeteren. De partners van het project CLEAR-Rights hebben de organisatie **Peace of Mind Afghanistan (POMA)** en **Lea Hungerbühler** gecontracteerd als adviseurs om

¹ Europese analyse van rechtsbijstand voor kinderen in de praktijk en van lacunes in de rechtsbijstandssystemen in België, Frankrijk, Hongarije, Roemenië en Nederland, project CLEAR-Rights, opgesteld door Dr. Laurene Graziani, internationaal consultant, specialist in kinderrechten, in samenwerking met Zoë Duthuillie, Eva Gangneux, Noémie Saidi-Cottier, Kathleen Taieb, Sharon Detrick, Eva Huls, Zsuzsanna Rutai en Elena Trifan, mei-augustus 2021.

richtsnoeren en kwaliteitsnormen op te stellen voor juridische bijstand aan kinderen die aanraking komen met politie en/of justitie, in een poging om de toegang en de kwaliteit van kindspecifieke juridische bijstand in Europa te verbeteren.

Het project wordt uitgevoerd in de wettelijke en regelgevende context van de Europese Unie en streeft er met name naar bij te dragen tot een betere toegang tot kwaliteitsvolle en gespecialiseerde juridische bijstand in overeenstemming met de Artikelen 6 en 18 van Richtlijn 2016/800/EU betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure.

Deze gids is gebaseerd op de bevindingen van de **Europese analyse van rechtsbijstand voor kinderen in de praktijk en van lacunes in de rechtsbijstandssystemen in België, Frankrijk, Hongarije, Roemenië en Nederland**, een rapport dat is opgesteld in het kader van het project CLEAR-Rights en gebaseerd is op vijf nationale onderzoeken (België, Nederland, Frankrijk, Hongarije en Roemenië). Ook de feedback van de Child Advisory Boards (CAB's) in Frankrijk, Hongarije en Roemenië werd meegenomen. CAB's zijn groepen kinderen die de projectpartners adviseren over de kindvriendelijkheid van juridische vertegenwoordiging. De leden van de CAB's zullen ook worden opgeleid om het gebied van kinderrechten en belangenbehartiging om door kinderen geleide bewustmakingsmateriaal te ontwikkelen, en zullen daarnaast een digitaal hulpmiddel ontwikkelen voor het evalueren van rechtsbijstand om ervoor te zorgen dat de stem van kinderen in gerechtelijke procedures wordt gehoord. De auteurs stelden verschillende vragen over de vroegere ervaring van de kinderen met advocaten en over wat zij van een advocaat verwachten; de ontvangen antwoorden zijn in dit document opgenomen. Met name de thema's voldoende middelen, luisteren naar het kind en het volledig vertegenwoordigen van zijn/haar mening, opkomen voor de rechten van het kind en regelmatig bezoeken voor kinderen in detentie werden door de CAB's als cruciaal genoemd.

3. Het Doel

Dit document dient als een kennisbank voor juridische professionals. Het bevat:

1. **14 Kwaliteitsnormen**, waarin de kernbeginselen zijn opgenomen (d.w.z. participatief, kindgericht, veilig en beschermend, enz.). Er worden meetindicatoren voor de normen voorgesteld, die de belangrijkste waarden, vereisten en normen weerspiegelen die relevant zijn wanneer een advocaat een kind vertegenwoordigt of adviseert dat in aanraking is gekomen met politie en/of justitie.
2. a **Stap-voor-stap gids** met nauwkeurige instructies voor advocaten over hoe zij rechtsbijstand kunnen verlenen aan kinderen. De gids is ontworpen als een instrument dat op korte termijn kan worden gebruikt en dat een advocaat door de relevante fasen leidt van de vertegenwoordiging van een kind dat in aanraking is gekomen met politie en/of justitie. De Stap-voor-stap gids bevat ook informatie over het herkennen van risico's en het doorverwijzen naar andere professionals indien nodig; vooral als het kind geestelijke gezondheidsproblemen ervaart.

De informatie in deze gids is chronologisch geordend en ingedeeld naar thema's en veel voorkomende situaties, te beginnen met de eerste ontmoeting van een professional met een kind, via interactie met politie, officier van justitie, enz.

Dit document moet worden gelezen in samenhang met de accreditatiecriteria die zijn opgesteld door Defence for Children Nederland en Marije Jelts LL.M MSc, kinderrechtenadviseur. Deze Criteria geven de belangrijkste criteria of vereisten aan (opleiding, werkervaring, enz.) waaraan een advocaat moet voldoen om rechtsbijstand te mogen verlenen aan kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie in Europa.

Deze Gids is grotendeels gebaseerd op de wettelijke vereisten van het recht van de Europese Unie (EU) - maar kinderen over de hele wereld hebben specifieke behoeften wanneer zij met justitie in aanraking komen en daarom zullen de Kwaliteitsnormen en de Stap-voor-stap gids waarschijnlijk ook nuttig zijn voor advocaten buiten Europa.

Is deze Gids voor mij?

Deze Gids is geschreven voor iedereen die bezig is met het **juridisch vertegenwoordigen of adviseren van een kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie** - en voor iedereen die van plan is dit in de toekomst te doen en goed geïnformeerd wil zijn.

DEEL 1

KWALITEITSNORMEN VOOR JURIDISCHE BIJSTAND AAN KINDEREN DIE IN AANRAKING KOMEN MET POLITIE EN/OF JUSTITIE

De volgende 14 normen, gecombineerd met de relevante vragen en indicatoren, zijn bedoeld om u te helpen bij het nadenken over uw handelwijze met het kind. Er bestaan specifieke vereisten voor het welzijn en de bescherming van kinderen waarmee u rekening dient te houden in uw werk met een kind. Voor elke norm vindt u een vraag die u zichzelf kunt stellen en vervolgens enkele indicatoren die kunnen bevestigen of aangeven dat in het betrokken geval aan de norm is voldaan of gedeeltelijk is voldaan.

1. Kwaliteit



U beschikt over specifieke procedures en u hebt een gespecialiseerde opleiding gevolgd die toereikend is en relevant voor het werken met kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie.

Hebt u voldoende opleiding en/of ervaring op het gebied van kinderrechten om een zaak te aanvaarden? Of als alternatief, hebt u voldoende ondersteuning, coaching en/of supervisie tot uw beschikking?

- U bent getraind in kinderrechten.
- U heeft ervaring met jeugdstrafrechtzaken en u wordt begeleid door ervaren jeugdrechtadvocaten.
- U neemt deel aan trainingen en seminars, bij voorkeur interdisciplinair, om op de hoogte te blijven van best practices in het vakgebied.
- U beschikt binnen uw organisatie over doeltreffende beleid, procedures en systemen op het gebied van child safeguarding (bescherming van kinderen).
- U doet onderzoek naar de veiligheid voor kinderen. Dit omvat het evalueren of:
 - U kinderen op passende wijze bij het proces hebt betrokken, ook kinderen met speciale behoeften.
 - U ervoor zorgt dat het kind tijdens de strafprocedure niet het risico loopt opnieuw slachtoffer te worden en u grijpt in om dat risico te voorkomen.
 - U alle kinderen gelijk behandelt en speciale aandacht en zorg besteedt aan kinderen met specifieke kwetsbaarheden.
 - Discriminatie wordt niet getolereerd; u bent waakzaam op dat punt en u spreekt zich uit tegen elke discriminerende behandeling.
 - U erkent dat identiteit van fundamenteel belang is voor de veiligheid en het welzijn van kinderen en u houdt daar rekening mee in uw werk met hen.
 - U de veiligheid en het welzijn van het kind evalueert met de steun van geschikte/vereiste andere professionals.
 - U altijd werkt met de belangen van het kind als de eerste overweging.
 - U regelmatig controleert of de kinderen zich veilig voelen en u vraagt welke suggesties zij hebben om een veiliger omgeving mogelijk te maken.
- U mogelijkheden creëert voor kinderen om te participeren en feedback te geven.
- U een zelfbeoordeling uitvoert over de kindvriendelijkheid van uw diensten en praktijken terwijl u kinderen vertegenwoordigt of u een externe beoordeling laat uitvoeren door een NGO.
- U aan het opbouwen van capaciteit hebt gedaan (zoals het volgen van training) met focus op het verbeteren van kindveilige beleid en praktijken.

- U bent getraind in trauma-geïnformeerde beleid en praktijken.
- U bent getraind in psychologische eerste hulp.
- U zoekt advies, supervisie en begeleiding om ideeën uit te wisselen met andere advocaten, psychologen en maatschappelijk werkers om te leren hoe u met uitdagingen kunt omgaan, successen kunt delen, en emotionele spanningen of burn-outs kunt aanpakken.

2. Betrouwbaar en Responsief



U wijst de vereiste en noodzakelijke middelen toe.

Wijst u de vereiste middelen (bijv. tijd) toe aan de zaak van het kind?

- U houdt zich aan alle termijnen (zonder verlengingen) en veroorzaakt geen onnodige vertragingen in de procedure.
- U woont alle onderzoeken, verhoren, rechtszittingen of andere acties bij van het begin tot het einde en ontmoet uw jonge cliënt vóór elk van deze gebeurtenissen.
- U bent beschikbaar wanneer uw jonge cliënt contact met u opneemt.

3. Plichtsgetrouw



U kent de algemene beginselen van de plichten van een advocaat en houdt zich daaraan.

Kent u de algemene beginselen van de plichten van een advocaat - d.w.z. loyaliteit, onafhankelijkheid, integriteit, zorgvuldigheid, waardigheid, het beroepsgeheim - en leeft u die volledig na?

- Vertrouwelijkheid is altijd gewaarborgd.
- U bent in staat de voordelen van communicatie met andere instanties af te wegen tegen het beroepsgeheim.
- U brengt te allen tijde de stem van de kinderen over, en u distantieert zich niet van hun woord tegenover andere professionals.
- U begrijpt de rechten van het kind en u bent onafhankelijk van de ouders/wettelijke voogden.

4. Holistisch



U biedt uitgebreide juridische diensten, inclusief continuïteit van zorg gedurende de gehele zaak. Dit betekent dat u weet naar welke instanties u uw minderjarige cliënt kunt doorverwijzen.

Bent u in staat om uitgebreide juridische bijstand aan het kind te verlenen?

- U beoordeelt in een vroeg stadium of bijstand op andere rechtsgebieden noodzakelijk is en, zo ja, dan bestrijkt u die andere rechtsgebieden professioneel (bijvoorbeeld familierecht, immigratierecht). Een andere mogelijkheid is dat u afstemt met een gespecialiseerde advocaat.
- U kunt het kind bijstaan vanaf het begin tot het einde in alle relevante gerechtelijke procedures. Idealiter, u vertegenwoordigt het kind ook in eventuele volgende procedures.
- U bent op de hoogte van alle diensten die uw cliënt nodig zou kunnen hebben, en van de middelen die ter beschikking staan om aan die behoeften te voldoen. Dit omvat, maar is niet beperkt tot, diensten voor kleding, voedsel, medicijnen en onderdak. U verbindt en coördineert deze diensten met het kind op een passende manier.
- U bent op de hoogte van de herstelrechtelijke aanpak en herstelmaatregelen en maakt er gebruik van in de mate waarin dat nodig is.

5. Kinderrechten staan centraal



De rechten van het kind worden gewaarborgd.

Bent u in staat om de speciale rechten van het kind tijdens de procedure te waarborgen? In hoeverre worden de rechten van het kind geëerbiedigd? Neemt u alle nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat deze worden nageleefd of wanneer dat niet het geval is?

- De betrokken autoriteiten zijn opgeleid in trauma, maatschappelijk werk, psychologie, kinderontwikkeling of een soortgelijk gebied.
- Het kind wordt tijdens de procedure op een eerlijke, passende en niet schadelijke manier behandeld, of als dat niet het geval is, meldt u dat. Het kind ondervindt geen fysiek of psychologisch geweld door de autoriteiten. Indien dit zich voordoet, informeert u uw cliënt over mogelijke rechtsmiddelen en maakt u er waar nodig gebruik van.
- Fysieke dwang wordt niet toegepast (of tot een passend niveau beperkt), zo niet, dan meldt u dat en informeert u uw cliënt over mogelijke rechtsmiddelen en maakt u daar waar nodig gebruik van.

- Er wordt een kindvriendelijke taal van hoge kwaliteit gebruikt. Vertolking is beschikbaar indien nodig en de vertaling is kindvriendelijk. Als uw jonge cliënt de vertolking is ontnomen die hij of zij nodig heeft, onderneemt u de nodige stappen om zijn of haar rechten te beschermen.
- Tijdens de afspraken worden onderbrekingen ingelast en/of worden pauzes toegestaan wanneer het kind daarom verzoekt. U vraagt om deze pauzes indien nodig.
- De omgeving is kindvriendelijk. Wanneer dit niet het geval is en de situatie het toelaat, stelt u voor om naar een geschikte plaats te gaan.
- Het tempo van de procedure wordt aangepast aan het kind en de belangen van het kind, en u (en/of een andere advocaat) bent bij elke rechtszitting aanwezig.
- In geval van detentie wordt het kind niet samen met volwassenen vastgehouden, de detentieomstandigheden zijn in overeenstemming met de wet en er wordt geen eenzame opsluiting bevolen.
- U bezoekt het kind in detentie in het begin en, in het geval van langere detentieperioden, periodiek daarna en u zorgt ervoor dat het kind geen moeilijkheden heeft om contact met u op te nemen.

6. Participatief



U respecteert de stem van het kind en waarborgt het recht van het kind om gehoord te worden.

Respecteert u en komt u op voor het recht van het kind om gehoord te worden?

- Het kind is te allen tijde aanwezig bij onderzoeken, verhoren, ondervragingen of andere procedurele handelingen.
- Het kind neemt deel aan de besluitvorming over zijn/haar zaak.
- Het kind heeft te allen tijde de gelegenheid zijn/haar wensen kenbaar te maken.
- U treedt altijd op als woordvoerder voor het kind zonder compromissen te sluiten.
- U zorgt ervoor dat de autoriteiten rekening houden met de wensen van het kind en licht eventuele afwijkingen daarvan toe.
- U wijst op schendingen van het recht van het kind om te worden gehoord en/of van zijn recht om te zwijgen, en kunt deze schendingen aanvechten.

7. Gefocust op de belangen van het kind



De belangen van het kind worden te allen tijde beschermd.

Zorgt u ervoor dat de belangen van het kind te allen tijde worden beschermd?

- Er wordt rekening gehouden met de wensen van het kind en er wordt daaraan het nodige gewicht toegekend.
- Afwijkingen van of meningsverschillen over de wensen van het kind worden duidelijk aan het kind meegedeeld en uitgelegd.
- U treedt altijd op als woordvoerder van het kind - ongeacht afwijkende standpunten van ouders, wettelijke voogden, andere betrokkenen of uzelf.
- Het kind heeft toegang tot een rechtsstelsel dat gescheiden is van dat voor volwassenen.

8. Aandacht voor kindvriendelijke communicatie



U communiceert effectief met het kind en op een manier die het kind begrijpt, u gebruikt taal die bij de leeftijd past.

Communiceert u effectief met het kind?

- U beschikt over standaardprocedures om in een eerste fase na te gaan of een kind zijn/haar rechten begrijpt en in staat is een daadwerkelijke stem uit te brengen.
- U legt het kind op zodanige wijze uit dat het kind alle relevante aspecten van de procedure, de verschillende rollen en verantwoordelijkheden, de tenlasteleggingen, (tussentijdse) beslissingen en zijn/haar eigen rol begrijpt (en u controleert of het kind deze begrijpt), met inbegrip van zijn/haar rechten en plichten en de mogelijke toekomstige gevolgen (d.w.z. sancties) en opties (d.w.z. het aanvechten van een beslissing).
- U en het kind zijn het eens over dezelfde verdedigingsstrategie en volgen deze.
- U volgt de beginselen van effectieve communicatie en actief luisteren wanneer u met het kind communiceert, u gebruikt kindvriendelijke taal, maakt gebruik van visuals en past uw communicatie aan de kenmerken van het kind en de situatie aan.
- U gebruikt de communicatiekanalen die met het kind zijn overeengekomen.
- Indien vereist, werkt u met een vertrouwde en getrainde vertaler of tolk om de communicatie te vergemakkelijken.

9. Veilig en Beschermend



Het kind voelt zich tijdens de procedure zo goed mogelijk op zijn/haar gemak dankzij een gunstige omgeving.

Slaagt u erin om het kind op zijn/haar gemak te stellen tijdens de procedure?

- Te allen tijde / in de mate van het mogelijke wordt een kindvriendelijke omgeving geboden.²
- U bent altijd goed voorbereid en op tijd en geeft het kind daardoor een gevoel van veiligheid en stabiliteit.
- Het kind heeft toegang tot een veilige omgeving.

10. Betrouwbaar



U bouwt en onderhoudt een vertrouwensband met het kind.

Vertrouwt het kind u?

- Het kind stelt zich open tegen u over persoonlijke problemen.
- Het kind wendt zich tot u in geval van vragen of zorgen.

11. Sensitief voor kwetsbaarheden



U zorgt ervoor dat eventuele behoeften inzake geestelijke gezondheid en/of kwetsbaarheden worden aangepakt.

Houdt u rekening met de geestelijke gezondheid van het kind en met mogelijke kwetsbaarheden of speciale behoeften?

- U voert een gestandaardiseerde risicobeoordeling uit.³
- U gaat op gepaste wijze te werk op basis van het resultaat van de risicobeoordeling.

² In Hongarije omschreven de leden van de Child Advisory Board een «veilige omgeving» als: kalm, geruimtelijk, helder, schoon, positief, kleurrijk en veilig.

³ Voor een model van risicobeoordeling, zie de Stap-voor-stap gids, 6. Beoordeling van mentale gezondheid en kwetsbaarheden, p.29

- U beschikt over een netwerk van specialisten en u verwijst naar hen door voor zover nodig en passend.
- Het kind heeft toegang tot medische/psychologische zorg indien nodig.
- U past technieken toe om hertraumatisering te voorkomen (trauma-geïnformeerd advocatuur).
- U bevordert een kindgerichte en op rechten gebaseerde aanpak.
- U verwijst door voor zover het kind daarom vraagt of dat op basis van uw beoordeling nodig is (bijv. behandeling voor middelenmisbruik, kinderpsycholoog, pleegzorg, kinderartsen, enz.).
- U maakt gebruik van hulpmiddelen om stress en emoties te beheersen en in kaart te brengen indien nodig.
- In het geval van respectievelijke indicaties pakt u kwesties als huiselijk geweld op een kindvriendelijke manier aan en zorgt u voor de nodige follow-up om het kind te beschermen.
- Het kind voelt zich veilig.
- Het kind heeft toegang tot (alternatief) onderwijs (d.w.z. scholing, vaardigheidstrainingsprogramma's, sociaal en emotioneel leren, online leren, enz.).

12. Samenwerkend



U communiceert met alle belanghebbenden op een manier die relevant en toereikend is.

Kunt u goed omgaan met de communicatie met andere belanghebbenden?

- De communicatiestroom met de ouders/wettelijke voogden is voortdurend mogelijk en wordt uitgevoerd overeenkomstig de wensen van het kind.
- U houdt rekening met bijzondere situaties naar behoren (bijv. pleegzorg, alleenstaande ouders) en past uw communicatie dienovereenkomstig aan.
- De uitwisseling van informatie met andere instanties, medisch personeel, jeugdzorg, kinderbescherming enz. wordt goed georganiseerd, is altijd in het belang van het kind, en de vertrouwelijkheid wordt bewaard.

13. Aandacht voor de informatie en voorbereiding van het kind



U hebt het kind goed voorbereid op wat er tijdens de gerechtelijke procedure zal gebeuren.

Bereidt u het kind naar behoren voor op de procedure?

- U voert een gestructureerd voorbereidend gesprek met het kind op een kindvriendelijke manier en u gaat in op relevante vragen.
- U informeert het kind naar behoren over de volgende stappen in de procedure.

14. Gericht op niet tot vrijheidsbeneming strekkende maatregelen ('non-custodial measures') en herstelmaatregelen



U zorgt ervoor dat detentie wordt voorkomen of tot een minimum wordt beperkt.

Wordt detentie van het kind voorkomen of tot een minimum beperkt?

- Het kind wordt niet vastgehouden. Zo ja, dan zijn voorafgaand aan het besluit tot detentie andere alternatieve maatregelen overwogen en is de detentie van korte duur en duurt niet langer dan gerechtvaardigd is.
- Detentiebevelen en -voorwaarden worden (periodiek) herzien door een rechtbank.

DEEL 2

STAP-VOOR-STAP GIDS VOOR DE TOEPASSING VAN DE KWALITEITSNORMEN



1. Wat als ik nog nooit met kinderen heb gewerkt?

Indien het uw eerste zaak van deze aard is, wordt u aangeraden externe ondersteuning van een ervaren advocaat in te roepen en relevante literatuur⁴ en jurisprudentie te raadplegen voordat u aan de zaak begint. Idealiter hebt u een aantal specifieke jeugd(straf)rechtstrainingen gevolgd (bijvoorbeeld de online training van de Raad van Europa over kindvriendelijke justitie⁵ of een andere training die in uw land wordt aangeboden) voordat u een zaak op dit gebied aanneemt, en hebt u enige praktische training gekregen van een ervaren jeugdrechtadvocaat.



Praktisch advies om aan de slag te gaan met uw eerste zaak van een kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie

- ✦ Volg zo vroeg mogelijk een specifieke opleiding en verzamel literatuur over kinderrechten - zo bent u er klaar voor als er een zaak op uw tafel ligt.
- ✦ Blijf in contact met collega's die zich bezighouden met de rechten van kinderen en spreek hen aan als u vragen hebt. Zij zullen zeker allemaal behulpzaam zijn en zij zijn ook geïnteresseerd in de juridische vertegenwoordiging van kinderen van de beste kwaliteit - dus maakt u zich geen zorgen om hen lastig te vallen!

2. Intake: Aanvaarding van een jeugdstrafrechtzaak

Het aannemen van een jeugdstrafrechtzaak vereist een initiële voorbereiding en reflecties om ervoor te zorgen dat u handelt in het belang van het kind. Gezien de tijdsdruk waarmee u in dergelijke situaties te maken kunt krijgen, of gezien de specifieke context van uw land, zijn deze voorgestelde acties niet altijd mogelijk. In deze situaties kunt u de zaak idealiter doorverwijzen naar een andere gespecialiseerde advocaat. Indien dit geen optie is, mag u niet vergeten dat het beginsel van het belang van het kind tijdens de gehele procedure steeds moet worden gevolgd - ook bij beslissingen over vragen betreffende de vertegenwoordiging. Het beginsel van het belang van het kind is ontleend aan Artikel 3, lid 1, van het Verdrag inzake de rechten van het kind, waarin duidelijk wordt gesteld dat de belangen van het kind de eerste overweging moeten zijn in elke situatie, of het nu gaat om instellingen voor maatschappelijk welzijn, rechterlijke instanties, of bestuurlijke of wetgevende lichamen. Het is soms moeilijk te beoordelen, voor moeilijke gevallen kunt u misschien de hulp en advies vragen aan collega's of andere professionals die met kinderen werken die in aanraking komen met politie en/of justitie.

⁴ Deze literatuur kan bronnen omvatten over kinderrechten, de ontwikkeling van kinderen, en internationale handboeken zoals het Routledge International Handbook of Children's Rights Studies, onder redactie van Wouter Vandenhoele, Ellen Desmet, Didier Reynaert, en Sara Lembrechts of het Practical Guide for Lawyers – How to defend a child in conflict with the law? (<https://latchild.eu/wp-content/uploads/2016/05/PRACTICAL-GUIDE-FOR-LAWYERS.pdf>) onder leiding van Defence for Children International (DCI) België.

⁵ De HELP (Human Rights Education for Legal Professionals) online cursussen zijn e-learningcursussen die door de Raad van Europa zijn ontwikkeld en gratis online toegankelijk zijn: <http://help.elearning.ext.coe.int/>

Gezien de verschillende rechtsgebieden die van belang kunnen zijn bij de vertegenwoordiging van een kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie, is het raadzaam om van meet af aan een overzicht te krijgen van andere openstaande kwesties - met name familierecht, socialezekerheidsrecht of immigratierecht - die eveneens een rol kunnen spelen. Indien er overlapping is, ga dan na of u deze gebieden ook op een professionele manier kunt bestrijken; en zo niet, zoek dan de nodige ondersteuning van gespecialiseerde advocaten, maar zorg ervoor dat u als referentie-advocaat het overzicht hebt over alle lopende rechtszaken en procedures.



Uw checklist voor cliënt intake

➤ **Hebt u de tijd om de zaak aan te nemen?**

- Zo niet, zorg er dan voor dat het kind op tijd andere passende vertegenwoordiging krijgt. Indien geen doorverwijzing mogelijk is, moeten de openstaande opties inzake juridische vertegenwoordiging worden afgewogen met het oog op het belang van het kind.
- Zorg ervoor dat er voldoende middelen voor de zaak beschikbaar zijn en onnodige vertragingen (bijvoorbeeld door een verzoek om verlenging van een termijn) worden voorkomen.
- Zorg ervoor dat u de cliënt op lange termijn kunt bijstaan om te voorkomen dat hij of zij tijdens de procedure van advocaat moet veranderen en mogelijk ook in eventuele toekomstige procedures.

➤ **Beschikt u over de vereiste kennis en ervaring voor deze zaak (bekwaamheids- en verantwoordelijkheidsplicht, vereiste van passende deskundigheid)?**

- Zo niet, neem dan contact op met een ervaren collega of rechtshulpinstanties voor ondersteuning of overweeg de zaak door te verwijzen naar een meer ervaren collega. Raadpleeg in een zo vroeg mogelijk stadium relevante literatuur en jurisprudentie.

➤ **Hebt u uw algemene plichten op uw radar?**

- Houdt u zich aan de algemene vereisten die aan elke advocaat worden gesteld, zoals loyaliteit, onafhankelijkheid, integriteit, zorgvuldigheid, waardigheid en het beroepsgeheim, met bijzondere aandacht voor de behoeften van het kind.
- Zorg ervoor dat u mentaal voorbereid bent om de zaak aan te nemen.

➤ **Hebt u een overzicht gekregen van de hele situatie van het kind?**

- Ga na of ook andere rechtsgebieden relevant zijn - bijv. familierecht, socialezekerheidsrecht, immigratierecht. Beoordeel of u alle relevante aspecten van de wet op een professionele manier kunt behandelen; en zo niet, zoek dan de relevante ondersteuning door gespecialiseerde advocaten. Zorg er in ieder geval voor dat u de referentie-advocaat en het contactpunt blijft voor het kind en de andere betrokken advocaat of advocaten.

➤ **Wat is de rol van de ouders/voogden?**

- Houd rekening met de rol van eventuele ouders/voogden en zorg ervoor dat er geen conflicten tussen de partijen bestaan. Kinderen hebben recht op een eigen advocaat.

3. Op het politiebureau

Veel jeugdstrafrechtzaken beginnen op het politiebureau. In deze situaties hebben kinderen specifieke procedurele rechten, die in de praktijk helaas vaak buiten beschouwing worden gelaten en/of kinderen zijn niet op de hoogte van deze rechten of hebben geen goed inzicht in de situatie waarmee zij te maken hebben. Als advocaat bent u degene die namens uw minderjarige cliënt tegen dergelijke (potentiële) schendingen moet opkomen.



Uw checklist op het politiebureau

➤ **Begrijpt u wat er aan de hand is?**

- Maakt u zich geen zorgen - het is normaal dat u het niet alles begrijpt, deze situaties zijn vaak chaotisch. Probeer de personen te vinden die verantwoordelijk zijn voor uw zaak. Vraag hen wat er eerder is gebeurd, waar uw cliënt nu is, en wat de volgende stappen zijn.
- Zorg ervoor dat u vanaf het begin van de procedure aanwezig kunt zijn; betwist acties die zonder uw aanwezigheid worden ondernomen.

➤ **Kunt u de cliënt ontmoeten en de procedure duidelijk uitleggen?**

- Vraag om een één-op-één gesprek met uw cliënt voordat er verdere acties worden ondernomen.
- Kom op voor dit recht als het niet wordt toegekend.
- Volg de richtlijnen van het volgende hoofdstuk om de bijeenkomst te leiden, zorg er met name voor dat de cliënt zijn/haar rechten begrijpt - leg deze op een kindvriendelijke manier en in eenvoudige taal uit.

➤ **Overweegt de politie een verhoor of aanhouding?**

- Ontwikkel en geef prioriteit aan alternatieven voor aanhouding en verhoor door de politie, indien mogelijk. Er moet een kindvriendelijke aanpak worden ontwikkeld, waarbij politiebewaring wordt vermeden. Het gebruik van vrijheidsbeneming moet altijd een laatste redmiddel zijn, en mag alleen worden gebruikt als er geen andere opties beschikbaar of geschikt zijn. Elke vorm van detentie moet voor een korte, specifieke periode worden toegepast en kinderen mogen niet samen met volwassenen worden vastgehouden.
- In ieder geval pleit er altijd tegen om een kind in eenzame opsluiting te plaatsen.

➔ **Wie is verantwoordelijk voor het verhoren van uw cliënt?**

- Kinderen die in aanraking komen met de politie en/of justitie moeten voornamelijk contact hebben met personen die zijn opgeleid in traumaverwerking, maatschappelijk werk, psychologie, kinderonwikkeling en andere relevante wetenschappen, en hun contact moet zoveel mogelijk plaatsvinden in kindvriendelijke ruimten in plaats van op politiebureaus. Probeer een manier te vinden om dit uit te voeren met de verantwoordelijke persoon.

➔ **Hoe wordt uw cliënt behandeld?**

- Het begrip «child-friendly policing» verwijst naar praktijken die ervoor zorgen dat kinderen die in contact komen met de politie en het justitiesysteem, worden behandeld op een manier die eerlijk, passend en niet schadelijk is. Indien dit niet het geval is, vraag dan onmiddellijk om de respectievelijke verbetering en probeer de schendingen te documenteren.
- Zorg ervoor dat fysieke dwangmaatregelen strikt beperkt blijven tot situaties waarin dat noodzakelijk is (d.w.z. een kind vormt een onmiddellijk en ernstig gevaar voor verwonding van zichzelf of anderen).
- Handhaaf de bijzondere rechten van het kind tijdens de procedure (bijv. kindvriendelijk taalgebruik, pauzes, kindvriendelijke omgeving, rekening houden met geslacht, godsdienst, handicaps, enz.). Dit kan worden gedaan door voor deze rechten te pleiten als ze niet worden nageleefd.
- Werk om te zorgen voor een vlotte en efficiënte procedure en hanteer een aanpak op maat, waarbij rekening wordt gehouden met de situatie van elk kind.
- Zorg ervoor dat de ouders of wettelijke voogden gecontacteerd zijn.

➔ **Wordt uw cliënt geïnformeerd en gehoord, en heeft hij/zij recht op participatie?**

- Als het recht om te worden gehoord wordt genegeerd, handhaaf dan het recht van het kind om te worden gehoord en zorg voor participatie van het kind.
- Indien een dergelijke poging geen succes heeft, zorg er dan voor dat de feiten en uw interventie naar behoren worden gedocumenteerd of geregistreerd.



Praktisch advies in geval van kinderrechtenschendingen op het politiebureau

- Vraag de verantwoordelijke persoon om de schending te documenteren. Tijdens een verhoor, bijvoorbeeld, kunt u aan het eind een relevante opmerking toevoegen en vragen dat deze opmerking wordt opgenomen of opgeschreven.

- Zoek, indien mogelijk, onmiddellijk genoegdoening voor de situatie door contact op te nemen met de officier van justitie, of een andere gezagsdrager in de zaak.
- Indien dergelijke documentatie wordt geweigerd, schrijf dan een brief over de schendingen onmiddellijk nadat zij hebben plaatsgevonden. Beschrijf in detail wat er is gebeurd en hoe dit de rechten van het kind schendt en/of in strijd is met het belang van het kind.
- Maak gebruik van de beschikbare rechtsmiddelen (bijv. schadevergoeding, aansprakelijkheid, verzet) tegen dergelijke schendingen van de rechten van het kind.

4. Eerste ontmoeting met uw cliënt

Wanneer u uw minderjarige cliënt voor de allereerste keer ontmoet, kunt u voor bijzondere uitdagingen komen te staan die u bij andere cliënten misschien niet tegenkomt. Of het nu gaat om kindvriendelijk taalgebruik, de vereiste vertrouwensrelatie, of het rekening houden met bepaalde familieconstellaties - er zijn veel dingen die bij het allereerste gesprek met de cliënt in gedachten moeten worden gehouden.



Uw checklist voor de eerste ontmoeting met uw cliënt

➤ **Waar moet u de ontmoeting met het kind houden?**

- Creëer een kindvriendelijke omgeving (voor zover mogelijk) - bied bijvoorbeeld wat water en eventueel wat te eten aan, laat het kind op een comfortabele manier zitten. Houd de bijeenkomst zo mogelijk in een neutrale ruimte buiten het gerechtshuis. Houd er rekening mee dat u misschien naar uw cliënt moet gaan als het openbaar vervoer niet gemakkelijk beschikbaar is.
- Als de bijeenkomst niet plaatsvindt in het kader van een aanhouding en overall kan plaatsvinden, kies dan een plek met een kindvriendelijke omgeving die is aangepast aan de leeftijd van het kind.⁶ Zorg ervoor dat de plaats gemakkelijk bereikbaar is voor het kind, bijv. met het openbaar vervoer; zorg voor privacy en houd rekening met kleine factoren zoals het feit dat het kind wordt verwelkomd en begroet door vriendelijk personeel en zorg voor een korte wachttijd vóór de bijeenkomst.

⁶ In Hongarije omschreven de leden van de Child Advisory Board een «veilige omgeving» als: kalm, geruststellend, helder, schoon, positief, kleurrijk en veilig.

- Als de bijeenkomst bij de autoriteiten is of op een andere plaats waar u heen moet, zorg er dan voor dat u op tijd bent en dat u de plaats kunt voorbereiden zodat het kind zich veilig voelt. De mate van onzekerheid van een kind dat met een gerechtelijke procedure wordt geconfronteerd, kan niet worden overschat - u als advocaat bent de meest geschikte persoon om deze angst te verminderen door voor een veilige, zekere en kalme omgeving te zorgen.

➔ **Hoe moet u het gesprek beginnen?**

- Begin altijd met uzelf voor te stellen en uw rol als advocaat uit te leggen.
- Vraag het kind hoe het met hem/haar gaat. Vraag het kind ook, afhankelijk van de situatie, waarover het zich op dit moment de meeste zorgen maakt - en probeer daarop te reageren door oplossingen voor de zorgwekkende situaties te laten zien.

➔ **U moet worden beschouwd als de vertrouwenspersoon van het kind - maar hoe?**

- Stelt u zich voor aan het kind. Vermeld uw rol en hoe u het kind kunt steunen.
- Beschrijf uw rol en plichten als advocaat - met name uw geheimhoudings- en loyaliteitsplicht.
- Luister naar het kind en neem hem/haar serieus. Geef wat tijd om vertrouwen te wekken.

➔ **Wat moet u zeker in het begin communiceren?**

- Verstrek alle relevante informatie over de procedure, met inbegrip van de rol van het kind in deze procedure (inclusief rechten en plichten), rechtsmiddelen en toegang tot kosteloze rechtsbijstand.
- Leg alles mondeling uit en controleer met open vragen of het kind heeft begrepen wat u hebt gezegd. Geef niet alleen schriftelijke informatie.
- Leg uit dat u onderworpen bent aan het beroepsgeheim en dat alles wat het kind u vertelt tussen u blijft, tenzij u om het kind te beschermen dit geheim moet verbreken, maar dit zal alleen in het belang van het kind gebeuren en het komt zeer zelden voor.
- Zorg ervoor dat het kind begrijpt wat de onmiddellijke volgende stappen zijn en wat de gevolgen op lange termijn van de procedure zijn.
- Houd rekening met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind om te bepalen wat de beste methode is om met hem/haar te communiceren. Zorg ervoor dat u taal gebruikt die het kind kan begrijpen.

➔ **Welke informatie heeft u nodig van het kind?**

- Vraag het kind of het toegang heeft tot basisbehoeften (schone kleren, toilet, douche, voedsel, water, enz.), vooral in een context van arrestatie en detentie.
- Ga na of ook andere rechtsgebieden een rol spelen (bijv. familierecht, socialezekerheidsrecht, immigratierecht).

- Probeer de gezinssituatie te begrijpen en ga na welke personen kunnen en moeten worden ingelicht over de lopende procedure, en vraag om geïnformeerde toestemming voor die informatieverstrekking.
- Denk na over uw communicatiemiddelen en ga samen met uw cliënt na wat voor hem/haar het beste is. Afhankelijk van de omstandigheden kunnen persoonlijke ontmoetingen, telefoongesprekken, post, e-mail, sociale media of messenger-diensten zoals Whatsapp de meest geschikte instrumenten zijn. Houd rekening met problemen als analfabetisme, vertrouwelijkheid en taalbarrières. Merk op dat bijvoorbeeld ouders brieven of berichten kunnen lezen die aan hun kind worden gezonden - maak de cliënt hiervan bewust.
- Afhankelijk van uw nationale context en indien nodig, evalueer de financiële situatie om in een vroeg stadium van de procedure om kosteloze rechtsbijstand te kunnen verzoeken.

➔ **Wat moet u nog meer in gedachten houden?**

- Bescherm de belangen van het kind als zijn/haar advocaat (zelf-beschikking); zorg ervoor dat de wensen van het kind in aanmerking worden genomen en in de besluitvorming worden meegenomen.
- Elke vorm van discriminatie op grond van geslacht, migratiestatus, leeftijd of sociaaleconomische achtergrond moet worden vermeden.
- Indien nodig, vraag in het algemeen zo vroeg mogelijk in de procedure om kosteloze rechtsbijstand.

5. Effectieve Communicatie met Cliënten

Hoe u zichzelf presenteert in uw interacties met het kind (d.w.z. toon van uw stem, houding, introducties), kan invloed hebben op hoe de cliënt:

1. U ziet, en of hij/zij u vertrouwt of niet.
2. Op u reageert - of hij/zij uw advies opvolgt, agressief wordt, kalm blijft, en/of zich voor u openstelt voor steun.
3. Herstelt - hoe meer gesteund het kind zich voelt, hoe beter zijn fysieke en emotionele herstel zal zijn.

Daarom is effectieve communicatie van essentieel belang voor een kwalitatief hoogstaande rechtsbijstand, en met name voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de cliënt.



Praktische adviezen voor een effectieve communicatie met het kind

DOEN	NIET DOEN
Wees eerlijk en betrouwbaar.	Misbruik uw relatie niet als een helper.
Respecteer het recht van kinderen om hun eigen beslissingen te nemen.	Vraag het kind niet om een gunst voor uw hulp.
Pas op voor uw eigen partijdigheden en vooroordelen en zet deze opzij.	Doe geen valse beloftes en geef geen valse informatie.
Maak de getroffenen duidelijk dat zij, zelfs als zij nu hulp weigeren, in de toekomst nog steeds hulp kunnen krijgen.	Overdrijf niet met uw vaardigheden.
Respecteer de privacy en houd het verhaal van de persoon vertrouwelijk.	Dring uw hulp niet op aan kinderen en wees niet intrusief of opdringerig.
Gedraagt u zich gepast door rekening te houden met de cultuur, de leeftijd en het geslacht van de persoon.	Zet kinderen niet onder druk om hun verhalen aan u te vertellen.
Bevestig dat zij zich op hun gemak voelen om met u te spreken. Vraag of er iets is wat u kunt doen om hen comfortabeler te maken, bijvoorbeeld: "Wil je liever met een vrouw spreken?"	Deel het verhaal van het kind niet met anderen.
	Veroordeel het kind niet om zijn daden of gevoelens.

Bij het vertegenwoordigen van een kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie, is **actief luisteren** van cruciaal belang om een vertrouwensrelatie op te bouwen en te voorkomen dat het kind opnieuw wordt getraumatiseerd.



Praktische adviezen voor actief luisteren

- ✦ Geef het kind uw onverdeelde aandacht.
- ✦ Laat zien dat u echt naar zijn/haar zorgen luistert.
- ✦ Toon respect, zorg en empathie.
- ✦ Gebruik ondersteunende zinnen zoals "Ik begrijp wat je zegt" "Het spijt me om dat te horen."
- ✦ Maak gebruik van positieve lichaamstaal; dit omvat uw gezichtsuitdrukkingen, oogcontact, gebaren en lichaamshouding.

Met name bij de vertegenwoordiging van kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie, hangt de kwaliteitsnorm van effectieve communicatie af van zowel het communicatiemiddel als de inhoud. Alleen een combinatie van beide leidt tot het beoogde resultaat - namelijk een cliënt die de situatie, de basisinhoud en betekenis van de gerechtelijke procedure, zijn/haar eigen rol en rechten, alsmede uw functie begrijpt.



Uw checklist voor effectieve communicatie met de cliënt

➤ **Hoe moet u communiceren?**

- Gebruik kindvriendelijke taal - eenvoudige woordenschat, geen ingewikkelde uitdrukkingen. Vergeet niet dat kinderen normaal gesproken niet hetzelfde vermogen hebben om het rechtssysteem te begrijpen als volwassenen. Afhankelijk van de leeftijd en de cognitieve ontwikkeling van het kind, kunnen juridische termen voor hem/haar moeilijk te begrijpen zijn. U moet jargon vermijden en uw taalgebruik aanpassen.
- Kinderen hebben misschien visuals en diagrammen/foto's nodig om het te begrijpen, juridische complexiteit is veel - probeer creatieve manieren te gebruiken om niet alleen uit te leggen hoe, maar ook waarom er iets gebeurt.
- Pas uw communicatie aan op basis van de leeftijd, de rijpheid, de taalbeheersing, de opleiding, eerdere ervaringen en de emotionele toestand van het kind.

➤ **Wat moet u communiceren?**

- Informeer het kind over de lopende procedure, met inbegrip van de reden ervan (aanklachten), de duur, (tussentijdse) beslissingen en de volgende stappen. Zorg voor een evenwicht tussen het recht van het kind op volledige informatie en het feit dat te veel informatie overweldigend kan zijn.
- Leg de rol van het kind uit in dergelijke procedures, met inbegrip van zijn/haar rechten (in het bijzonder het zwijgrecht) en plichten, alsook de gevolgen waarmee het kind kan worden geconfronteerd.
- Beschrijf de rol van de verschillende betrokken actoren (bijv. rechter, officier van justitie, politie, school, advocaat, maatschappelijk werker, psycholoog, reclasseringswerker, enz.) en de verschillen tussen hun functies en perspectieven.
- Geef informatie over (mogelijke) rechtsmiddelen.
- Zo nodig, licht de mogelijkheden voor toegang tot kosteloze rechtsbijstand toe.

6. Beoordeling van geestelijke gezondheid en kwetsbaarheden

Met het oog op het overkoepelende beginsel dat het belang van het kind moet worden gewaarborgd, is het raadzaam om zo vroeg mogelijk in de procedure een basisbeoordeling van de geestelijke gezondheid en de kwetsbaarheden van het kind uit te voeren. Ook al bent u als advocaat geen specialist op dit gebied, toch is enige basiskennis essentieel om kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie - en die vaak lijden aan geestelijke gezondheidsproblemen of andere kwetsbaarheden - effectief te kunnen vertegenwoordigen. Dit hulpmiddel is niet bedoeld om van u een deskundige te maken, maar eerder iets om te gebruiken om te beoordelen wanneer doorverwijzing naar andere professionals en diensten nodig kan zijn.



Praktische adviezen voor het uitvoeren van een risicobeoordeling

- ☛ Geef aan de hand van de volgende schaal voor elk van de onderstaande punten een cijfer in de kolom «beoordeling». Geef vervolgens aan of er acties zijn vastgesteld of ondernomen, en eventuele aanvullende aantekeningen of opmerkingen.

0 = Geen bewijs van behoefte/Geen risico vastgesteld. Deze beoordeling geeft aan dat er geen reden is om aan te nemen dat er een bepaalde behoefte of een bepaald risico bestaat.

1 = Waakzaam wachten/Preventie. Dit niveau van beoordeling geeft aan dat u op dit gebied opletten moet zijn en/of preventieve maatregelen moet overwegen.

2 = Actie nodig. Dit niveau van beoordeling geeft aan dat er iets moet worden gedaan om het vastgestelde risico/de vastgestelde behoefte aan te pakken. Het risico/de behoefte is voldoende problematisch om een merkbare invloed te hebben op het leven van het kind of het gezin.

3 = Onmiddellijke/Intensieve Actie. Dit niveau van beoordeling geeft aan dat er een risico/behoefte bestaat die onmiddellijk of intensief moet worden aangepakt. Gevaarlijke of invaliderende niveaus van risico's/behoefte worden met dit niveau beoordeeld.

Als er 2'en of 3'en zijn aangegeven op de onderstaande tabel, schakel dan onmiddellijk een maatschappelijk werker, een geestelijke gezondheidswerker of andere gezondheidswerker in voor een doorverwijzing.

Risico	Beoordeling	Actie ondernomen?	Opmerkingen / Commentaren
Eerdere zelfmoordpogingen			
Het uiten van suïcidale ideeën en of plannen			
Familiegeschiedenis van zelfmoord			
Zelfverwonding (of zelfbeschadigend gedrag)			
Onvermogen om de toekomst te bespreken en te verkennen			
Belangrijke psychiatrische diagnose			
Gevoel van verlies van contrôle			
Uiten van een hoog niveau van angst			
Hulpeloosheid/Hopeloosheid			
Isolatie			
Recente belangrijke levensgebeurtenissen			
Drugs- of alcoholmisbruik			
Eerder gebruik van gewelddadige methoden			
Ernstige lichamelijke ziekte/handicap			
Gebrek aan toegang tot voorgeschreven medicijnen en/of behandeling			
Eerder gebruik van wapens			
Het uiten van de intentie om anderen kwaad te doen			

Eerdere gevaarlijke impulsieve daden			
Paranoïde waanideeën over anderen			
Tekenen van woede/frustratie			
Seksueel ongepast gedrag			
Preoccupatie met gewelddadige fantasie			
Familiegeschiedenis van geweld			
Ontkenning van eerdere gevaarlijke daden			
Misbruik/mishandeling door familielid (fysiek, verbaal, emotioneel, seksueel)			
Misbruik/mishandeling door niet-familieelid (fysiek, verbaal, emotioneel, seksueel)			
Voorgeschiedenis van verwaarlozing, achterlating, scheiding van familie			
Pesterijen/bedreigingen door anderen			
Gebrek aan positieve sociale contacten			
Moeite met lichamelijke gezondheid of hygiëne			
Moeite met uitdrukken van behoeften			
Wonen in ontoereikende huisvesting			
Gebrek aan toegang tot school/ beroepsopleiding			

De volgende schaal kan u verder helpen om de situatie te beoordelen en op passende wijze te reageren binnen een redelijke termijn. Merk op dat u altijd contact kunt opnemen met een geestelijke gezondheidswerker wanneer u onzeker bent - en het is altijd beter om dat liever vroeg dan laat te doen.

Risiconiveau	Beschrijving	Tijdsbestek
Hoog risico	<p>Het kind heeft dringend medische verzorging nodig, zal waarschijnlijk ernstig letsel oplopen, onmiddellijk en langdurig seksueel misbruik ondergaan, blijvend gehandicapt raken, het kind zal het slachtoffer worden van mensenhandel of het kind zal overlijden indien hij/zij in zijn huidige omstandigheden wordt gelaten zonder beschermende tussenkomst.</p> <p>Voorbeelden: seksueel misbruik en seksuele uitbuiting, fysiek geweld en mishandeling, gevaarlijke kinderarbeid, kinderen die in verband worden gebracht met gewapende strijdkrachten en gewapende groeperingen, kinderen die wees zijn geworden door de dood van familieleden en geen passende zorgregeling hebben, alleenstaande/gescheiden kinderen die geen zorg krijgen en/of mishandeld worden, kinderen in mishandelende of verwaarlozende tehuizen, huishoudens waar een kind aan het hoofd staat, vroegtijdige/gedwongen huwelijken, kinderen met een handicap die worden mishandeld of verwaarloosd, een kind dat een bedreiging vormt voor zichzelf of voor anderen, eerdere zelfmoordpogingen, aanzienlijk drugs-/alcoholmisbruik, ernstige psychiatrische stoornissen, enz.</p>	Onmiddellijke verwijzing naar een hoger niveau van zorg.
Middelgroot risico	<p>Zonder een doeltreffend beschermend interventieplan zal het kind waarschijnlijk een zekere mate van schade lijden. Er is echter geen bewijs dat het kind gevaar loopt op onmiddellijk ernstig letsel of dood.</p> <p>Voorbeelden: niet-gevaarlijke kinderarbeid, zware lichamelijke straffen, niet-levensbedreigende emotionele mishandeling, zelfmoordgedachten, misbruik van drugs/alcohol, armoede, enz.</p>	Neem contact op met een maatschappelijk werker (of een geestelijke gezondheidswerker) om input te krijgen over de situatie.
Laag risico	<p>Het kind is veilig. Er bestaat echter bezorgdheid over de mogelijkheid dat een kind in gevaar komt als er geen diensten worden verleend om te voorkomen dat een beschermende interventie nodig is.</p> <p>Voorbeelden: gescheiden kinderen die onder een passende opvangregeling vallen, verzorgers/kinderen die documentatie nodig hebben, toelaatbaar licht werk, schooluitval, enz.</p>	Houd nauwlettend toezicht en schakel zo nodig interdisciplinaire professionals in.



Praktische adviezen over wanneer extra steun te zoeken in verband met geestelijke gezondheid

- Als u bij een kind langere perioden van de volgende traumatekenen opmerkt, verwijst het kind dan door naar een hoger niveau van zorg:
 - Onvermogen om gezonde relaties aan te gaan
 - Eetstoornissen
 - Slaapproblemen
 - Verlatingsangst
 - Gevoelens van hulpeloosheid

A. VOORKOMEN VAN HERTRAUMATISERING

Praten over hoe het is gekomen dat het kind in aanraking is gekomen met politie en/of justitie, kan triggerend zijn - zelfs als uw cliënt geen acuut trauma heeft meegemaakt - en daarom moet bijzondere zorg worden besteed. Hertraumatisering is een onbewuste of bewuste herinnering aan een vroeger trauma of negatieve ervaring die ertoe leidt dat een overlevende de oorspronkelijke stressvolle gebeurtenis opnieuw beleeft. Het kan ontstaan door een bepaalde situatie, een interactie, of door een omgeving, zoals een rechtszaal, die de dynamiek van de oorspronkelijke traumatische gebeurtenis zou kunnen herhalen (d.w.z. verlies van macht/veiligheid). Wanneer een persoon getriggert wordt, zal hij/zij overgaan in ofwel hyper-arousal (vechten of vluchten) ofwel hypo-arousal (bevrozen of verzwakken). In het ideale geval willen we hen helpen binnen hun tolerantiegrenzen te blijven, om de fysieke, psychologische en emotionele veiligheid van zowel de cliënt als de hulpverlener te beschermen.⁷ *Zie het schema op de volgende bladzijde.*

Volgens best practices, wereldwijd, die gericht zijn op Trauma-Geïnformeerde dienstverlening, zijn er vijf kernbeginselen waarvan men zich bewust moet zijn

Trauma en stress begrijpen

↳ Medeleven en betrouwbaarheid

Culturele nederigheid en ontvankelijkheid

Samenwerking en empowerment

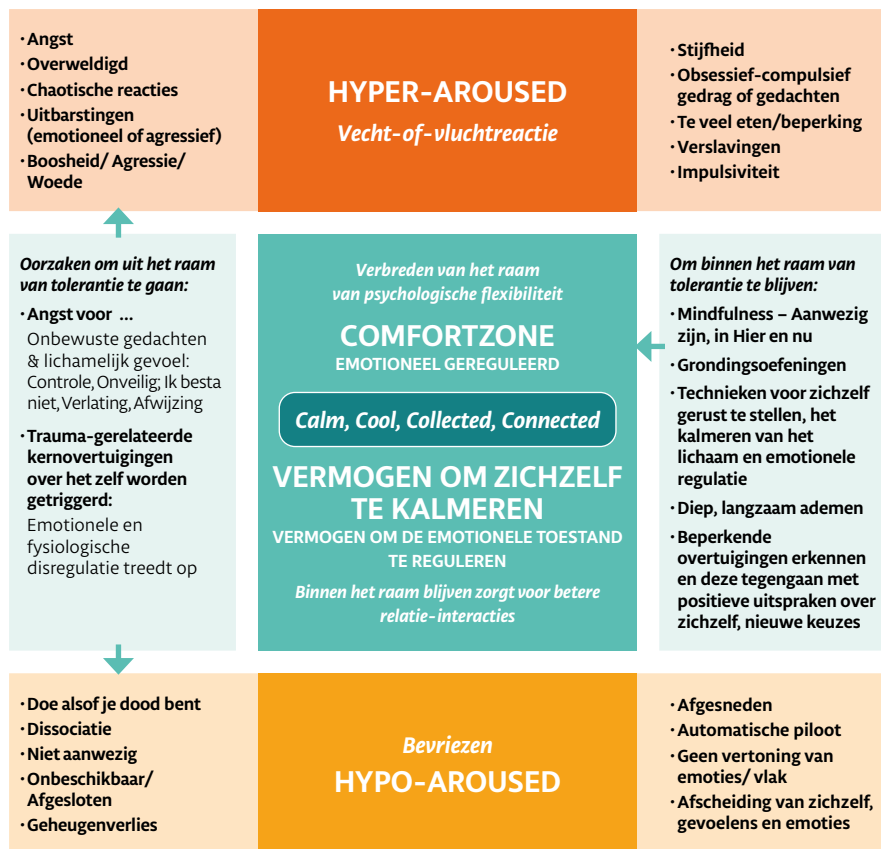
Veerkracht en herstel

Om hertraumatisering te voorkomen, moeten juridische professionals die diensten verlenen aan kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie, de bovenstaande beginselen in gedachten houden wanneer zij met cliënten omgaan.

⁷ Dezellie, 2013; Siegal, 1999

Een grondig begrip van het trauma dat uw cliënt heeft doorgemaakt en de impact van stress en trauma op de hersenen en de ontwikkeling van de hersenen is cruciaal.⁸ Het vermogen om uw cliënt te ontmoeten waar die is, mentaal, is ook belangrijk in trauma-geïnformeerde zorg. Als u uw cliënt met mededogen, culturele nederigheid en samenwerking behandelt, zal dat leiden tot een grotere ontvankelijkheid van de cliënt. Dit zal de cliënt ook helpen om zich krachtiger te voelen, wat leidt tot veerkracht en herstel. Een eerste vereiste voor elk van deze kernbeginselen is altijd effectieve communicatie en luisteren.

RAAM VAN TOLERANTIE – TRAUMA-/ANGSTGERELATEERDE REACTIES:
Verbreden van de comfortzone voor meer flexibiliteit



Bron: Marie S. Dezelic, PhD, c 2013

8 Meer informatie vindt u op: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3181836/>

B TRAUMA-GEÏNFORMEERDE ADVOCATUUR

Trauma-geïnfomeerde praktijk is een best practice benadering voor het verlenen van sociale en menselijke diensten, therapeutische diensten en juridische diensten. Trauma-geïnfomeerde diensten leggen de nadruk op meer steun voor de cliënt in plaats van op controle of bestraffing. Deze aanpak helpt hertraumatisering en bestraffing te voorkomen. Trauma-geïnfomeerd advocatuur is een praktijk die specifiek is voor de advocaat-client relatie en die erop gericht is om hertraumatisering te verminderen, de rol van trauma te erkennen, en wordt gemeten aan de hand van de volgende vier “kenmerken”⁹:



Uw checklist voor trauma-geïnfomeerd advocatuur

➤ **Heeft u een trauma geïdentificeerd?**

- Herken dat de minderjarige cliënt een trauma heeft meegemaakt, hetzij door zijn/haar beschrijving of zijn/haar gedrag, en werk aan een beter begrip van zijn/haar maladaptieve copingstrategieën (d.w.z. hyperarousal of dissociatie).

➤ **Heeft u de advocaat-client relatie dienovereenkomstig aangepast?**

- De traumageschiedenis van een kind kan het moeilijk maken om vertrouwen op te bouwen en het kind actief te betrekken bij zijn/haar rechtszaak. Vertrouwen en het opbouwen van relatie zijn daarom van het grootste belang. Bijvoorbeeld door teruggetrokken of geagiteerde kinderen te helpen zich veilig genoeg te voelen om hun verhalen te delen door een dynamiek van transparantie, voorspelbaarheid, betrouwbaarheid, geduld, empathie en niet-veroordelen in te bouwen.

➤ **Heeft u de juiste juridische strategie aangepast?**

- Help het kind bijvoorbeeld te oefenen met getuigen, zodat het gewend raakt aan de moeilijkheid om zijn/haar verhaal voor de rechtbank te vertellen. Door het kind in staat te stellen zijn/haar verhaal te vertellen en zich niet te schamen, krijgt het weer een gevoel van macht terug.

➤ **Heeft u maatregelen genomen om plaatsvervangend trauma te voorkomen?**

- Een groot deel van hertraumatisering is het gevolg van uiteenlopende verwachtingen tussen getraumatiseerde kinderen en degenen die in het rechtssysteem beslissingen nemen. Een cliëntgerichte aanpak van de juridische dienstverlening helpt deze kloof te overbruggen en geeft kinderen meer het gevoel dat zij worden gezien en gehoord. Wanneer zij hun verhaal vertellen, dwing hen dan niet om meer te vertellen, tenzij dat nodig is, want dat kan verdere traumatisering veroorzaken..

⁹ Katz and Haldar, "The Pedagogy of Trauma-informed Lawyering"

C. BEVORDERING VAN EEN KINDGERICHTE EN OP RECHTEN GEBASEERDE AANPAK

Bij een **kindgerichte aanpak** staat de persoon, in dit geval een kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie, centraal in de interactie in de dienstverlening, waarbij de nadruk ligt op de behandeling van het kind als persoon in de eerste plaats, in plaats van het kind te behandelen als een zaakdossier.

De steun moet derhalve gericht zijn op de vervulling van de wensen van de kinderen, voor zover dat passend of mogelijk is binnen de context van het Europees rechtskader, en moet worden toegesneden op hun behoeften en unieke omstandigheden.



Praktische adviezen om rekening mee te houden bij een kindgerichte aanpak

- Het kind, dat centraal staat in de dienstverlening, moet worden betrokken bij de besluitvorming over zijn/haar eigen leven.
- Betrek de ondersteunende netwerken van het kind (bijvoorbeeld leden van de gemeenschap, tolken) als partners.
- Bied flexibele diensten en ondersteuning om tegemoet te komen aan de wensen en prioriteiten van het individuele kind.
- Houdt rekening met de leeftijd, de rijpheid, de cultuur, het geslacht, de taal en de overtuigingen van het individuele kind.
- Concentreert u zich op de sterke kanten van de kinderen, erkennende dat zij experts zijn wat betreft hun leven en hun behoeften.

Een **op rechten gebaseerde aanpak** is erop gericht rechten om te vormen van abstracte, louter juridische instrumenten tot effectieve beleid en praktijken.



Uw checklist voor een op rechten gebaseerde aanpak

- **Heeft u de participatie van het kind verzekerd?**¹⁰
 - Het kind heeft het recht om te participeren in beslissingen die gevolgen hebben voor zijn/haar mensenrechten. De participatie van kinderen aan activiteiten zoals gerechtelijke procedures of interventies in de geestelijke gezondheidszorg moet vrijwillig, actief en zinvol zijn, met aandacht voor kwesties van toegankelijkheid, waaronder toegang tot informatie in een vorm en in een taal die gemakkelijk te begrijpen zijn.

¹⁰ Op zoek naar meer informatie over kindparticipatie? Het VN-Kinderrechtencomité heeft 9 gouden regels vastgesteld over de participatie van kinderen. U kunt die vinden via deze link: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/advanceversions/crc-c-gc-12.pdf>.

- Zorg ervoor dat het kind over al de informatie beschikt die het kind nodig heeft om weloverwogen beslissingen te nemen die van invloed kunnen zijn op zijn/haar toekomst.

➔ **Houdt u de autoriteiten verantwoordelijk?**

- Dit vereist een effectieve monitoring van de naleving van de mensenrechtenstandaarden en van de doelstellingen van de organisatie op het gebied van mensenrechten, alsmede het nemen van effectieve maatregelen in geval van schendingen van de mensenrechten van een kind.

➔ **Voorkomt u discriminatie?**

- Een mensenrechtenbenadering van de dienstverlening aan kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie, houdt in dat alle vormen van discriminatie bij de toegang tot rechten moeten worden verboden, voorkomen en uitgebannen. Dit betekent ook dat de meest kwetsbare en gemarginaliseerde kinderen, die de grootste belemmeringen ondervinden bij het verwezenlijken van hun rechten, specifieke bescherming en bijstand moeten krijgen.

➔ **Empoert u uw cliënt voldoende?**

- Elk kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie heeft het recht zijn/haar rechten en vrijheden op te eisen en uit te oefenen. Elk kind moet derhalve in staat zijn zijn/haar rechten te begrijpen en ten volle te participeren aan de ontwikkeling van beleid en praktijken die van invloed zijn op zijn/haar leven. Om deze reden moeten dienstverleners feedbackmechanismen in hun praktijken opnemen.

➔ **Denkt u aan het concept van wettigheid?**

- Een op de mensenrechten gebaseerde aanpak vereist dat de wet de mensenrechten en vrijheden erkent als wettelijk afdwingbare rechten, en dat de wet zelf in overeenstemming is met mensenrechten. In dit verband, door de verbetering van de rechtsbijstand aan kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie in Europa te bevorderen, opereert u in overeenstemming met de Artikelen 6 en 18 van Richtlijn 2016/800/EU.

D. OEFENINGEN VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEID EN PSYCHOSOCIALE STEUN VOOR U EN HET KIND

Gezien de stressvolle situaties waarmee u en uw cliënt tijdens de gerechtelijke procedure waarschijnlijk zullen worden geconfronteerd, kunnen sommige oefeningen u helpen hiermee om te gaan.

Een eerste reeks hulpmiddelen zal u en/of het kind helpen om beter om te gaan met stress en emoties¹¹:

¹¹ Emotionele Hulp (Emotional Aid)



Hulpmiddelen voor het omgaan met stress en emoties

- **Vlindertikken:** Kruis uw armen en tik afwisselend met open handpalmen 25 keer op uw bovenarmen, haal diep adem, en herhaal tot u zich rustiger voelt. Dit herstelt de natuurlijke stroom tussen de linker- en rechterhersenhelft.
- **Aarding:** Plaats uw voeten stevig op de grond en laat u zich de steun van de aarde voelen. Kijk om u heen en tel tien objecten die u om u heen kunt zien. Deze oefening herstelt ons oriëntatievermogen en de denkfunctie van de hersenen.
- **Zelfkalmering en zelfregulering:** Leg één hand op uw borst en de andere op uw buik. Concentreert u zich op uw ademhaling. Dit helpt om uw ademhaling te stabiliseren, wat een gevoel van kalmte geeft.
- **Ontladen:** Concentreert u zich op de gewaarwordingen die u in uw lichaam voelt, merk ze één voor één op, zonder te oordelen. Uiteindelijk zal het gevoel vanzelf loskomen, probeer het niet te forceren. Vraag de gewaarwording: wat wil die zeggen of wat heeft die nodig?
- **Hulpmiddelen:** Denk aan de dingen die u een goed of gelukkig gevoel geven. Het kan een persoon, activiteit, plaats of voorwerp zijn. Merk op wat voor effect dit op u heeft.

Het volgende hulpmiddel helpt u om de emoties en/of gewaarwordingen in het lichaam van het kind beter te begrijpen en te labelen. Dit kan bijzonder nuttig zijn in een situatie waarin u het gedrag of de emoties van het kind niet kunt begrijpen en inschatten.



Hulpmiddelen voor het in kaart brengen van emoties en gewaarwordingen

- Laat het kind de omtrek van zijn/haar lichaam tekenen met verschillende kleuren en ook de sensaties en emoties tekenen die hij/zij voelt in verschillende delen van zijn/haar lichaam. Laat het kind beschrijven voor u wat hij/zij heeft getekend en wat het kind voelt, als hij/zij zich daar comfortabel bij voelt.

De hulpmiddelen in het onderstaande vakje, ten slotte, kunnen het kind helpen begrijpen dat cognitieve vervormingen normaal zijn. Een cognitieve vervorming is een herhaald patroon van onrealistisch denken. Door het kind te helpen zijn negatieve denkpatronen aan te wijzen en zich daarvan bewust te worden, kunt u hem/haar helpen zijn/haar denkpatroon te veranderen, wat leidt tot productievere en rationelere discussies. Als u merkt dat cognitieve vervormingen uw vermogen om met een kind te werken in de weg staan, neem dan contact op met een maatschappelijk werker of verwijst het kind door naar een hogere zorginstelling. [Zie Bijlage A](#) voor een werkblad dat u met uw cliënt kunt gebruiken om de volgende cognitieve vervormingen aan te pakken:



Veel voorkomende types van cognitieve vervormingen

- **Alles-of-niets denken** (d.w.z., als ik een fout maak, ben ik een slecht mens)
- **Catastroferen**: iets buiten proportie opblazen
- **Personalisatie**: dingen over jou laten gaan terwijl ze niet over jou gaan
- **Waarzeggerij**: voorspellen dat iets negatief zal aflopen
- **Gedachtenlezen**: aannemen dat je weet/begrijpt wat iemand anders denkt

Het is ook belangrijk voor u om te erkennen dat deze cognitieve vervormingen ook bij advocaten kunnen voorkomen. Het is van cruciaal belang dat u deze vervormingen kent en weet hoe zij uw vermogen om uw cliënt te vertegenwoordigen kunnen beïnvloeden. Als u het gevoel hebt dat uw oordeel niet onpartijdig is, overleg dan met een supervisor of een andere getrainde advocaat om de beste beslissingen voor uzelf en uw cliënt te nemen.

Zie bijlagen voor meer hulpmiddelen over hoe kinderen te ondersteunen die met extreme stress te maken hebben.

7. Coördinatie en Vertrouwelijkheid: Samenwerking tussen instanties en doorverwijzingen

Zodra u de levensomstandigheden van het kind, zijn/haar omgeving en de uitdagingen waarmee het kind wordt geconfronteerd, begint te begrijpen, zult u ook een duidelijker inzicht krijgen in bijzondere kwetsbaarheden, in het bijzonder geestelijke gezondheidsproblemen. Hoewel u als advocaat niet de specialist zult zijn om deze problemen aan te pakken, moet u de toegang tot therapeutische diensten kunnen vergemakkelijken en mogelijk maken.

Om een goede juridische vertegenwoordiging op te bouwen, moet een advocaat contacten hebben met andere beroepsbeoefenaars, zoals leraren, artsen of maatschappelijk werkers, die bij het leven van het kind betrokken kunnen zijn. Om bijvoorbeeld medische zorg te beoordelen of huisvesting voor het kind te vinden, zal de advocaat moeten samenwerken met andere professionals. De noodzaak van complete zorg moet gepaard gaan met het respecteren van de status en missies van de verschillende professionals. Wordt dit niet correct gescheiden, dan dreigen het vermoeden van onschuld en het medisch beroepsgeheim te worden geschonden. Deze beginselen zijn beschermende waarborgen die in het oog moeten worden gehouden.

In het algemeen moet de advocaat een duidelijke visie hebben op de situatie zonder de ethische code te schenden die inherent is aan elk beroep. Hoewel een advocaat wellicht

de basisinformatie over de (geestelijke) gezondheidssituatie van de cliënt moet kennen om deze aspecten, indien dat gepast is, in de juridische vertegenwoordiging op te nemen, moeten de grenzen van de vertrouwelijkheid duidelijk zijn - voor de cliënt en voor de betrokken professionals.



Uw checklist voor coördinatie en vertrouwelijkheid

➤ **Naar wie kunt u een kind überhaupt verwijzen?**

- In het ideale geval beschikt u - of de overheid - over een verwijzingsstelsel van de betrokken dienstverleners (bijv. kinderpsychologen, traumabegeleiders, kinderartsen, pleegzorg- en opvangorganisaties). Als er zoiets niet bestaat, raadpleeg dan een andere advocaat die ervaring heeft op dit gebied.
- Weet naar wie het kind moet worden doorverwezen en leg aan het kind uit waarom deze instantie(s) erbij worden gehaald, en zorg zowel voor vertrouwelijkheid als voor het horen van de stem van het kind.

➤ **Welke informatie zal de andere instantie nodig hebben?**

- Beoordeel - met de hulp van het kind - met welke uitdaging het kind wordt geconfronteerd, sinds wanneer en in welke mate. Ga ook na of er reeds andere instanties bij betrokken zijn om te voorkomen dat er parallelle ondersteunende structuren worden opgezet.

➤ **Hebt u gecontroleerd of er mogelijk sprake is van drugsmisbruik?**

- Als dit het geval kan zijn, probeer dan de toegang tot behandeling te vergemakkelijken door de bijstand te coördineren.

➤ **Is het kind in nood of vraagt het om medische hulp?**

- Zo ja, zorg voor een medische beoordeling door gespecialiseerd personeel.

➤ **Wie moet er nog meer bij betrokken worden of geïnformeerd worden?**

- Samenwerking met andere belanghebbenden (bijv. maatschappelijk werkers, leerkrachten, artsen, psychologen, enz.) is belangrijk om ervoor te zorgen dat informatie wordt uitgewisseld en dat met alle zorgen rekening wordt gehouden om het beste resultaat voor het kind te garanderen.
- Het organiseren van vergaderingen tussen instanties is een goede manier om intra-institutionele steun op te bouwen en de steun te optimaliseren.

➤ **Hoe kan een evenwicht worden gevonden tussen de behoefte aan informatie en de behoefte aan vertrouwelijkheid?**

- Vergeet niet dat het om de delicate kwestie gaat van een belangenafweging maken tussen informatie-uitwisseling en vertrouwelijkheid / bescherming van het kind.
- Vraag uw cliënt om een schriftelijke afstandsverklaring van geheimhouding om met andere belanghebbenden te spreken. Leg uw cliënt uit waarom u precies een dergelijke afstandsverklaring nodig hebt en hoe u er gebruik van zult maken. Informeer uw cliënt over gesprekken met andere professionals.
- Zorg ervoor dat uw cliënt vertrouwelijkheid en de gevallen waarin de vertrouwelijkheid kan worden verbroken begrijpt (d.w.z.: als de cliënt een serieuze intentie heeft om zichzelf of anderen schade te berokkenen).
- Moedig de andere betrokkenen aan hetzelfde te doen - de meesten van hen zullen geheimhoudingsplichten hebben, en zij moeten met de cliënt verduidelijken welke informatie zij mogen delen.

8. Communicatie met de ouders/wettelijke voogden van het kind

Een bijzonder en speciaal kenmerk van de vertegenwoordiging van een kind is het feit dat ook de ouders en/of wettelijke voogden er altijd op een of andere manier bij betrokken zijn. Enerzijds kan dergelijke communicatie nodig en nuttig zijn, anderzijds kan die ook extra uitdagingen of zelfs conflicten veroorzaken.



Uw checklist voor de communicatie met ouders en/of wettelijke voogden

➤ **Wat wil het kind dat u communiceert?**

- Zodra het kind u over zijn familie heeft verteld, moet u met hem nagaan wanneer en hoe de gerechtelijke procedure aan de ouders en/of wettelijke voogden zal worden meegedeeld. Zorg ervoor dat u weet wie de wettelijke vertegenwoordiger van het kind is, en of er beperkingen gelden voor de ouder/voogd (d.w.z.: zelfs als zij een ouder zijn, is het kind dan aan hun zorg onttrokken en is er een aparte voogd aangesteld)?
- Houd rekening met de wettelijke communicatievoorschriften en -beperkingen.

- Hoewel ouders en/of wettelijke voogden in het algemeen het recht hebben deel te nemen aan interviews, kunt u om uitsluiting verzoeken op uitdrukkelijke wens van het kind of indien het belang van het kind anders zou kunnen worden geschaad. Dit kan afhankelijk zijn van het land, en het kan in het belang van uw cliënt zijn om hem/haar privé te ontmoeten.

➤ **Hoe kunt u communiceren met de ouders en/of wettelijke voogden?**

- Beoordeel welke communicatiemethoden (persoonlijke ontmoeting, telefoongesprek, post, e-mail, enz.) het meest geschikt zijn voor de geadresseerden. Houd rekening met speciale problemen zoals analfabetisme.
- Als er taalbarrières zijn, werk dan met een betrouwbare vertaler.
- Let er op dat u de woordvoerder van het kind bent en in geval van belangenconflicten vertegenwoordigt u altijd de belangen van het kind en zijn/haar stem, niet die van de familieleden.

➤ **Hebt u rekening gehouden met bijzondere situaties in het gezin van het kind?**

- Wees u bewust van bijzondere situaties zoals alleenstaande of gescheiden ouders en de gevolgen die dit kan hebben voor het kind en hoe het kind in bepaalde situaties reageert.
- Als u aanwijzingen hebt dat het kind het slachtoffer is van huiselijk geweld, tracht dan indien mogelijk de kwestie aan te pakken; zorg voor de nodige waarborgen om het kind te beschermen.
- Wees u bewust van het mogelijke risico van manipulatie van het kind door ouders of andere familieleden in geval van uiteenlopende belangen. Het zijn altijd de belangen van het kind die moeten prevaleren, en het kan zijn dat u die ijverig moet vaststellen.

9. Voorbereiding op en de vertegenwoordiging van een kind in een gerechtelijke procedure

De eigenlijke kerntaak van u als advocaat is om het kind goed voor te bereiden en te vertegenwoordigen tijdens de gerechtelijke procedure, ook voor de rechtbank. Opdat het kind zou begrijpen wat er gaande is, is het van cruciaal belang dat u het kind voortdurend informeert over de volgende stappen van de gerechtelijke procedure en over het grote geheel - d.w.z. wat het kind kan verwachten in termen van resultaat en gevolgen (in het bijzonder wat een mogelijke sanctie betreft). Bovendien omvat uw functie als advocaat de rol van toezichthouder die ingrijpt wanneer de rechten van kinderen worden geschonden of dreigen te worden geschonden. Als woordvoerder van het kind wordt van u verwacht dat u opkomt tegen schendingen van de rechten van het kind en voor het belang van het kind.



Uw checklist voor kindspecifieke rechten in gerechtelijke procedures

➤ **Hoe kunt u zichzelf en het kind het beste voorbereiden tijdens voorbereidende gesprekken met het kind?**

- Bereid indien mogelijk een gestructureerd interview waarin u alle relevante onderwerpen aan de orde stelt om de situatie te begrijpen en te beoordelen.
- Begin altijd met algemene, positieve onderwerpen - bijv. de vrienden van het kind, hobby's of favoriete muziek. Ga dan langzaam naar het relevante onderwerp van de procedure.
- Onderbreek de spreekstroom niet, maar stel zeer gerichte vragen (wie, waar, wanneer, hoe,...) zodra de vragen op een natuurlijke manier zijn gestopt.
- Vermijd leidende vragen, meerdere vragen tegelijk of ingewikkelde vragen en gebruik kindvriendelijke woordenschat.
- Nogmaals, zorg ervoor dat het kind zich op zijn/haar gemak voelt - laat daarom geen negatieve reacties zien met uw gezichtsuitdrukking, blijf op ooghoogte met het kind en toon uw oprechte belangstelling.
- Stel niet te veel vragen en verleng het interview niet onnodig, maar onderbreek kinderen ook niet en stop niet voordat zij u alles verteld hebben waar zij zin in hadden (tenzij door dwang van buitenaf).
- Eindig het voorbereidend gesprek opnieuw met een positieve noot - bijv. door te vragen wat het kind van plan is voor het komende weekend of op welke dagen hun ouders op bezoek zullen komen.

➤ **Wordt het recht van het kind om gehoord te worden gerespecteerd?**

- Zo niet, dring er dan op aan dat het recht van uw cliënt om gehoord te worden wordt gehandhaafd. Dit recht omvat ook het recht om te participeren in de procedure.

➤ **Hoe worden de onderzoeken, verhoren en/of interviews uitgevoerd?**

- Er moeten speciale praktijken bestaan overeenkomstig het Barnahus-model dat kindvriendelijke justitie mogelijk maakt.¹²
- De met de verhoren belaste personen moeten gespecialiseerd en opgeleid personeel zijn.
- Er moet worden voldaan aan speciale vereisten tijdens de procedure, zoals vertaling, pauzes, kindvriendelijke omgeving, inachtneming van geslacht, godsdienst, handicaps, enz.
- Het tempo van de procedure moet aan het kind worden aangepast. Onnodige vertragingen moeten worden voorkomen, maar ook overhaasting die het kind nog meer stress bezorgt, moet worden vermeden.

¹² Het Barnahus-model is een model voor de beoordeling van de behoeften van een kind, en de eventuele follow-up. Dit wordt vaak gedaan door middel van een forensisch interview. Meer informatie vindt u hier: <https://www.barnahus.eu/en/about-barnahus/>.

- Alle procedures moeten worden gevoerd op een comfortabele plaats, waar het kind zich veilig voelt en waar de privacy is gewaarborgd.
- De algemene en kindspecifieke rechten van minderjarige verdachten moeten worden geëerbiedigd en de vragen moeten worden aangepast aan de leeftijd, het geslacht, de ontwikkeling en de culturele achtergrond van het kind. Er mogen geen misleidende vragen worden gesteld.
- Waar mogelijk moet gebruik worden gemaakt van audiovisuele opnamen en moet het kind van tevoren worden geïnformeerd over wat het proces inhoudt.
- Indien een tolk nodig is, moet hij/zij worden voorgesteld en moet zijn/haar rol duidelijk zijn voor het kind. Grijp onmiddellijk in als u het gevoel hebt dat het kind de tolk niet begrijpt of vice versa.
- In het geval van meerdere interviews moet de procedure door dezelfde interviewer worden gevoerd en moeten het aantal en de duur van de interviews tot een minimum worden beperkt.

➡ **Wat moet u doen zodra er een besluit is genomen?**

- Evalueer of de belangen van het kind zijn beoordeeld en naar behoren in aanmerking zijn genomen zodra een beslissing is genomen.
- Leg de beslissing aan het kind uit en beantwoord zijn/haar vragen hierover.
- Beoordeel samen met het kind of de beslissing al dan niet moet worden aangevochten in hoger beroep.

Om de veiligheid, het welzijn en de ontwikkeling van kinderen in het rechtsstelsel te bevorderen, is het van belang dat kinderen hun rechten begrijpen en daadwerkelijk hun stem kunnen laten horen. Rechten moeten aan kinderen worden uitgelegd op een manier die past bij hun leeftijd en cognitieve en linguïstische capaciteiten. Zorgen voor een effectieve stem betekent dat namens een kind wordt gepleit voor de verwezenlijking van zijn/haar wensen. Om te bepalen of een kind in staat is om tijdens een gerechtelijke procedure zelfstandig zijn/haar mening te geven, moet een individuele beoordeling van het kind worden verricht, waarbij niet alleen rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind, maar ook met andere persoonlijke kenmerken. Volgens de EU-Richtlijn 2016/800 heeft het kind recht op een individuele beoordeling om te bepalen of het in staat is zijn/haar rechten te begrijpen en rekening te houden met een eventuele verstandelijke beperking, en moeten de EU-lidstaten het kind gelijke onderwijskansen bieden die rekening houden met zijn/haar beperking.¹³ Evenzo moeten volgens de Raad van Europa Richtsnoeren voor kindvriendelijke justitie, bijzonder kwetsbare kinderen, zoals vluchtelingen, religieuze minderheden of kinderen met een handicap, meer bescherming krijgen van de lidstaten om bescherming tegen discriminatie te garanderen.¹⁴

¹³ LA CHILD: Legal aid for children in conflict with the law in international and European Instruments (2021).

¹⁴ Raad van Europa: Richtsnoeren van het Comité van Ministers van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie (2010).

10. Omgaan met conflicten over uw vertegenwoordiging

Juridische dienstverleners kunnen te maken krijgen met conflicten of verzet van de kant van het kind. Het is belangrijk dat er standaardprocedures bestaan in het geval dat er conflicten ontstaan over de vertegenwoordiging van een kind.

Er kunnen verschillende constellaties voorkomen:

Kind voelt zich niet goed vertegenwoordigd

Kind wil niet / niet langer door u vertegenwoordigd worden

Kind wil helemaal geen advocaat

Afzien van rechtsbijstand door een advocaat is, afhankelijk van de tenlastelegging en de toepasselijke nationale wetgeving, in veel situaties niet toegestaan. Ook dit zou dus een conflict kunnen doen ontstaan over het zelfbeschikkingsrecht van het kind. Daarom moet u zich bewust zijn van dergelijke juridische en ethische bezwaren en voorzorgsmaatregelen treffen. Indien u door de ouders of wettelijke voogden van het kind bent benoemd, maar het kind niet wenst te worden vertegenwoordigd, is het uw plicht het kind te blijven vertegenwoordigen. Als de verschillen onoverkomelijk zijn, is het belangrijk het kind uit te leggen of het mogelijk is van advocaat te veranderen en een evenwicht te vinden met de eis van continuïteit. Als het mogelijk en noodzakelijk is om dat te doen, dan is het belangrijk dat u de kinderen bijstaat in het proces om van advocaat te veranderen. Hetzelfde geldt voor de situatie waarin u zich om welke reden dan ook uit het mandaat moet terugtrekken - in deze situatie moet u de beslissing aan het kind uitleggen en de zaak met toewijding aan uw opvolger overdragen.

Bovendien is het belangrijk noodplannen en procedures op te stellen voor de beste reactie als een kind uw juridische begeleiding (instructies) niet volgt. Om een dergelijke situatie te voorkomen, is het nuttig het kind van meet af aan uit te leggen hoe de verdedigingsstrategie eruitziet en om welke reden. Idealiter stemt u de strategieën aan het begin van de procedure op elkaar af om het risico van latere meningsverschillen te verminderen. Dit neemt niet weg dat meningsverschillen kunnen ontstaan en niet volledig kunnen worden voorkomen. Een verandering van strategie door het kind is bovendien ook een uiting van de zelfbeschikking van het kind, die door u als wettelijke vertegenwoordiger niet mag worden ondermijnd of onder de voet gelopen: De uitdrukkelijke wens van het kind is wat u moet volgen en vertegenwoordigen - ook al begrijpt u zijn/haar beslissing misschien om de een of andere reden niet.



Praktische adviezen voor tegenstrijdige verdedigingsstrategieën

- ✦ Vraag het kind uit te leggen waarom hij/zij denkt dat zijn strategie beter is. Stel vragen en toon uw echte belangstelling voor de gedachten en overwegingen van het kind.
- ✦ Leg het kind uit waarom u denkt dat uw strategie in zijn/haar belang is.
- ✦ Leg uit waarom u denkt dat de strategie van het kind schadelijk voor hem/haar kan zijn.
- ✦ Spreek met het kind af hoe het verder moet - blijf niet bij uw strategie tegen de duidelijke en uitdrukkelijke wens van het kind, zelfs niet als u denkt dat dit negatieve gevolgen kan hebben.

11. Het kind is zowel een verdachte als een slachtoffer?

Verleners van juridische diensten moeten zich bewust zijn van het feit dat kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie, vaak ook het slachtoffer zijn van allerlei negatieve omstandigheden. Het is geen gemakkelijke taak om een slachtoffer te identificeren - met name slachtoffers van seksueel misbruik, geweld, pesten, enz. Het communiceren met en identificeren van slachtoffers vereist speciale communicatievaardigheden, enkele basisregels zijn de volgende:



Praktische adviezen voor communicatie en interactie met (mogelijke) slachtoffers:

- ✦ Creëer een comfortabele en veilige plek.
- ✦ Bouw vertrouwen op - luister, stel vragen en oordeel niet.
- ✦ Zorg voor vertrouwelijkheid en privacy.

Kinderen worden vaak door volwassenen tot handelen of niet-handelen gedwongen. Daarom voelen zij zich misschien niet op hun gemak om hun verhaal te vertellen uit angst voor vergelding. Minderjarige slachtoffers en getuigen van een misdrijf kunnen het risico lopen op intimidatie, vergelding, secundaire victimisatie of, in het ergste geval, kan hun leven in gevaar zijn. Dit risico kan groter zijn in gevallen van seksueel misbruik, en in gevallen waarin het betrokken kind jong is, het slachtoffer is van mensenhandel of een handicap heeft, of wanneer de vermeende dader dicht bij het kind staat. Een andere typische situatie is geweld door leeftijdgenoten in instellingen voor jeugdzorg; het is belangrijk een dergelijke situatie te onderkennen, want als het kind daarheen wordt teruggestuurd of als er spanningen zijn - kan dit de bron zijn van verdere conflicten en procedures die de situatie van het kind nog moeilijker zullen maken.



Praktische adviezen bij de vertegenwoordiging van (mogelijke) slachtoffers

- ✦ Afhankelijk van de situatie kan een straatverbod tegen de daders nodig zijn - merk op dat u als advocaat die het kind vertegenwoordigt, zich bewust moet zijn van deze mogelijkheid en er zo nodig gebruik van moet maken.

12. Ondersteuning van een kind in detentie

Het vertegenwoordigen en bijstaan van kinderen die vastgehouden worden, stelt u als advocaat voor bijzondere uitdagingen. Niet alleen wordt de communicatie meestal belemmerd door het feit dat een kind wordt vastgehouden, maar ook de geestelijke gezondheidstoestand van het kind wordt vaak negatief beïnvloed door de vrijheidsbeneming - en ten slotte kan de situatie ook voor u als advocaat zelf mentaal uitdagend zijn.



Praktische adviezen voor de communicatie met cliënten in detentie:

- ✦ Ga na of de vertrouwelijkheid van de communicatie gewaarborgd is - vaak bevinden telefoons zich in de gang van detentiecentra, wat betekent dat andere gedetineerden het gesprek kunnen afluisteren.
- ✦ Zorg ervoor dat de cliënt contact heeft met zijn/haar familie, en dat het recht op regelmatige ontmoetingen met zijn/haar advocaat in acht wordt genomen.



Uw checklist voor kinderen in detentie

- ✦ **Kunt u het bevel aanvechten?**
 - Volgens de wet moet de vrijheidsbeneming van kinderen (bijv. aanhouding, inhechtenisneming of gevangeneneming) slechts worden gehanteerd als uiterste maatregel. Als advocaat van het kind moet u in alle procedures op dit recht aandringen en ervoor zorgen dat het wordt gehandhaafd.
 - Indien toch vrijheidsbeneming wordt bevolen, moet worden nagegaan of een dergelijke beslissing kan worden aangevochten en moet in ieder geval worden verzocht om een periodieke herziening van de bevelen.

- Wanneer niet aan de basisbehoeften van het kind wordt voldaan (zie volgende vraag), kunt u het bevel en/of de omstandigheden aanvechten. In het algemeen is de staat schadeloosstelling verschuldigd in geval van onwettige vrijheidsbeneming of omstandigheden.

➔ **Zijn de omstandigheden adequaat?**

- Controleer het volgende: Is er toegang tot medische en geestelijke gezondheidszorg? Worden kinderen gescheiden van volwassenen? Hebben zij toegang tot onderwijs en reïntegratieprogramma's? Is een geschikte therapie toegankelijk voor kinderen met middelengebruik en verslavingsstoornissen?
- Als niet aan deze condities wordt voldaan, moet onmiddellijk worden ingegrepen.

➔ **Moet u het kind bezoeken?**

- Om een volledig beeld te krijgen van de situatie van het kind, dat wil zeggen de omstandigheden van de vrijheidsbeneming en het gestel van het kind, is het noodzakelijk het kind zo vroeg mogelijk te bezoeken.
- Indien het kind voor langere tijd wordt vastgehouden, zijn periodieke bezoeken aan te bevelen, niet alleen om toezicht te houden op de situatie, maar ook om een vertrouwensrelatie tussen het kind en uzelf tot stand te brengen en te onderhouden.
- Vaak is de communicatie met kinderen die vastgehouden worden moeilijk en zeer beperkt - daarom zijn persoonlijke bezoeken hoe dan ook onontbeerlijk om de communicatie met het kind in stand te houden.



CASE STUDY: EENZAME OPSLUITING EN ACUTE SUÏCIDALITEIT

Uw minderjarige cliënt is als niet-begeleide minderjarige van Afghanistan naar Griekenland gereisd, en vervolgens naar een derde land, Zwitserland, om bij zijn broer of zus te zijn. Omdat het kind onder de Overeenkomst van Dublin viel, werd hem gevraagd Zwitserland te verlaten en naar Griekenland terug te keren. Omdat hij weigerde terug te keren, werd hij beschuldigd van illegaal verblijf en in detentie geplaatst, waar hij psychisch onwel werd. Zijn lichamelijke symptomen waren onder andere bloed braken en rugpijn. Later werd vastgesteld dat hij een zelfmoordrisico vormde. Hij had naar verluidt verklaard dat: *“Misschien pleeg ik morgen of vandaag zelfmoord, ik weet het niet, in ieder geval ben ik het leven moe”*. Hij kreeg van de dokter te horen dat patiënten met een zelfmoordrisico in isolatie moeten worden geplaatst, waarop hij antwoordde (samengevat door zijn vertaler): *“Hij kon het niet anders zeggen, het was heel goed mogelijk dat hij vandaag of morgen zelfmoord zou plegen”*.

Deskundigen op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg die zijn zaak hebben behandeld, zijn van mening dat hij niet grondig en voldoende is geëvalueerd. Het kind werd vervolgens in een isoleercel geplaatst, alleen gelaten en psychologische bijstand ontzegd. Hij bracht bijna drie dagen in isolatie door en had gedurende die tijd geen contact met een arts of enige andere steun. Hij was in angst en had het gevoel dat hij zijn psychologische behoeften niet kon meedelen, en werd als gevolg daarvan nog meer getraumatiseerd door deze gebeurtenis.

Wat zou u doen als zijn advocaat?



CASE STUDY: AANBEVOLEN ACTIES

- Spreek en luister naar de cliënt om alle nodige informatie te verzamelen.
- Verwijs het kind naar psychologische zorg, of vraag bij twijfel om het advies van een geestelijke gezondheidszorg hulpverlener. Indien de autoriteiten dit niet toestaan of regelen, overweeg dan juridische stappen te ondernemen.
- Documenteer in detail en ga door met de follow-up.
- Vraag zo mogelijk een psycholoog om de situatie te beoordelen (zie hieronder).
- Beoordeel de mogelijkheden van rechterlijke toetsing (bijv. declaratoire actie in het kader van het bestuursrecht, mogelijke strafrechtelijke aansprakelijkheid wegens bedreiging van de gezondheid en het leven, vorderingen inzake staatsaansprakelijkheid).
- Onderneem dergelijke gerechtelijke stappen indien nodig en leg dit uit aan uw cliënt.
- Een andere mogelijkheid is te overwegen met de betrokken actoren te praten (bijv. vergadering tussen instanties, rondetafelconferentie) om dergelijke incidenten in de toekomst te voorkomen.

Deze situatie kan ook worden geanalyseerd vanuit het oogpunt van de geestelijke gezondheid, zie de beoordeling van de situatie door een psycholoog in Bijlage F: Case study - Beoordeling van de eenzame opsluiting vanuit een geestelijke gezondheidsperspectief.

13. Het bieden van continue en volledige ondersteuning

Consistente en continue juridische ondersteuning is belangrijk om ervoor te zorgen dat het belang van kinderen die in aanraking komen met politie en/of justitie, zo goed mogelijk wordt gewaarborgd. In het licht hiervan dient het volgende te worden overwogen:

Uw checklist om continue en holistische juridische bijstand te verlenen

➤ **Mag u ontslag nemen uit uw mandaat als de honoraria niet meer gedekt zijn?**

- Zelfs indien de plaatselijke wetgeving dit toestaat, zal een dergelijk ontslag in vele gevallen in strijd zijn met het belang van het kind en moet het derhalve worden voorkomen. Probeer een andere oplossing te vinden om uw kosten te dekken - misschien kan een stichting, een organisatie zonder winstoogmerk of een andere instantie bijspringen.

➤ **Loopt uw mandaat af zodra de beslissing definitief en afdwingbaar is?**

- De nationale wetgeving regelt de reikwijdte van een mandaat, met name in gevallen van kosteloze rechtsbijstand. Met het oog op het belang van het kind is het inadequaat om op dit moment ontslag te nemen - het kind kan nog steeds uw juridische steun nodig hebben met betrekking tot kwesties na het strafproces, zoals de tenuitvoerlegging van de sanctie, verzoeken om kwijtschelding van gerechtskosten, enz. Daarom lijkt het niet gepast om op dit moment een stap terug te doen.

➤ **Bent u verantwoordelijk voor juridische zaken buiten de eigenlijke (straf)procedure in kwestie?**

- Bepaalde kinderen kunnen met andere juridische problemen worden geconfronteerd, bijvoorbeeld migrantenkinderen met vreemdelingenrecht, gevallen van pleegzorg of andere familierechtelijke problemen, kwesties rondom de toegang tot socialezekerheidsrechten, enz. Over het algemeen wordt het in het belang van het kind geacht om één vertrouwde advocaat te hebben die als referentie-advocaat de verschillende gerechtelijke procedures behandelt - of althans coördineert.
- Gratis rechtsbijstand is niet altijd beschikbaar op al deze rechtsgebieden. Indien dit u verhindert op deze gebieden bijstand te verlenen, zou u kunnen overwegen andere manieren te vinden om uw honoraria te dekken (bijv. stichtingen, non-profitorganisaties) of bepaalde diensten op pro-bono-basis aan te bieden.
- Indien u zich niet bekwaam genoeg voelt om op andere rechtsgebieden bijstand te verlenen, kunt u overwegen om samen te werken met een andere advocaat die er wel in is gespecialiseerd - waardoor u nog steeds de belangrijkste contactpersoon voor het kind zou kunnen zijn.
- Volg het principe van continuïteit. Zorg ervoor dat u uw cliënt vertegenwoordigt in verschillende (strafrechtelijke) procedures waarmee hij/zij te maken kan krijgen.

BIJLAGEN

EXTRA HULPMIDDELEN VOOR JURIDISCHE STEUN AAN UW MINDERJARIGE CLIËNT

- Bijlage A** Hulpmiddelen voor hoe om te gaan met een kind dat zich zorgen maakt
- Bijlage B** Hulpmiddelen voor het omgaan met een kind in nood
- Bijlage C** Hulpmiddelen voor hoe om te gaan met een gevoel van machteloosheid
- Bijlage D** Hulpmiddelen om een minderjarige cliënt te helpen zichzelf te helpen
- Bijlage E** Hulpmiddelen voor Actief Luisteren
- Bijlage F** Case study - Beoordeling van de eenzame opsluiting vanuit een geestelijk gezondheidsperspectief

Bijlage A

Hulpmiddelen voor hoe om te gaan met een kind dat zich zorgen maakt

WAT ER ZOU KUNNEN GEBEUREN VS. WAT ER ZAL GEBEUREN

Als u zich ergens zorgen over maakt, is het makkelijk om zich het ergste voor te stellen wat er kan gebeuren. In werkelijkheid zullen deze zorgen misschien nooit uitkomen. Wat er zou kunnen gebeuren is niet hetzelfde als wat er zal gebeuren.



Waar maakt u zich zorgen over?

Nadenken over wat er zal gebeuren, in plaats van wat er zou kunnen gebeuren, kan u helpen zich minder zorgen te maken. Wanneer u zich zorgen begint te maken, beantwoord dan deze vragen:



Wat zijn enkele aanwijzingen dat uw zorg niet zal uitkomen?



Als uw zorg niet uitkomt, wat gebeurt er dan waarschijnlijk?



Als uw zorg wel uitkomt, hoe gaat u er dan mee om? Zult u uiteindelijk oké zijn?



Na het beantwoorden van deze vragen, hoe is uw bezorgdheid veranderd?

Bron: Therapist Aid: Worry Exploration Questions, © 2020 Therapist Aid LLC, Verstrekt door [TherapistAid.com](https://www.therapistaid.com)

Bijlage B

Hulpmiddelen voor het omgaan met een kind in nood

ALS IEMAND IN ERNSTIGE NOOD VERKEERT

De hierboven beschreven tekenen van stress zijn natuurlijk en kunnen in de loop van de tijd fluctueren. Bij sommige mensen kunnen de reacties langer aanhouden en intenser zijn. Als dit gebeurt, kunnen ze ernstig ontdaan zijn. Ernstig leed voelen is een normale reactie op buitengewone omstandigheden, maar het kan mensen beletten te functioneren. In zo'n situatie is het waarschijnlijk dat u de persoon moet doorverwijzen naar gespecialiseerde hulp. Tekenen dat iemand in ernstige nood verkeert zijn onder andere:

Ze zijn zo van streek dat ze niet voor zichzelf of anderen kunnen zorgen

Ze zijn zo van streek dat ze niet voor zichzelf of anderen kunnen zorgen

Ze zijn erg ongerust en angstig

Ze praten over zichzelf pijn willen doen of doden

Ze trillen

Ze voelen zich gedesoriënteerd of «onwerkelijk»

Ze huilen

Ze zijn boos

Ze weten hun naam niet, waar ze vandaan komen, wat er gebeurt

Ze dreigen anderen pijn te doen

Ze schreeuwen

Ze zijn erg teruggetrokken

WAT MOET U DOEN ALS U IEMAND IN ERNSTIGE NOOD TEGENKOMT

1. Veiligheid voor alles! Zorg ervoor dat u, de persoon en anderen veilig zijn. Als u zich onveilig voelt, ga dan weg en haal hulp. Als u denkt dat de persoon zichzelf pijn kan doen, haal dan hulp (vraag een collega, bel de hulpdiensten, enz.). Neem preventieve maatregelen tegen infectie met Covid-19 (bv. fysieke afstand). Breng uzelf NIET in gevaar.

2. Laat hen weten wie u bent: Stel uzelf duidelijk en respectvol voor - uw naam en uw rol, en dat u er bent om te helpen. Vraag hen naar hun naam, zodat u hen kunt aanspreken.

3. Blijf kalm: Schreeuw niet tegen de persoon en hou hem of haar niet tegen.

4. Luister: Gebruik uw communicatievaardigheden, zoals beschreven in Module 2. Zet de persoon niet onder druk om te praten. Wees geduldig en stel hen gerust dat u er bent om te helpen en te luisteren.

Bijlage B

5. Bied praktische comfort en informatie: Bied de persoon, indien mogelijk, een rustige plek om te praten, een alcoholvrij drankje of een deken. Deze gebaren van rustge zullen hem of haar helpen zich veilig te voelen. Vraag hen wat ze nodig hebben - ga er niet van uit dat u het weet.

6. Help mensen de controle terug te krijgen:

- Als de persoon angstig is, ondersteun hem of haar om langzaam te ademen - zie «langzame ademhaling».
- Als de persoon geen contact meer heeft met zijn/haar omgeving, herinner hem of haar er dan aan waar hij of zij is, welke dag van de week het is en wie u bent. Vraag hen om dingen op te merken in hun onmiddellijke omgeving (bijv. "Noem een ding dat je kunt zien of horen").
- Help hen om hun eigen goede copingstrategieën te gebruiken en om steunende mensen in hun leven te bereiken.

7. Geef duidelijke informatie: Geef betrouwbare informatie om de persoon te helpen begrijpen wat de situatie is en welke hulp beschikbaar is. Zorg ervoor dat u woorden gebruikt die zij kunnen begrijpen (geen ingewikkelde woorden). Houd de boodschap eenvoudig en herhaal die of schrijf die op indien nodig. Vraag hen of ze het begrijpen of als ze vragen hebben.

8. Blijf bij de persoon: Probeer de persoon niet alleen te laten. Als u niet bij hen kunt blijven, zoek dan een veilig persoon (een collega, een vriend) om bij hen te zijn tot u hulp vindt of zij zich rustiger voelen.

9. Verwijs naar gespecialiseerde hulp: Ga niet over de grenzen van wat u weet. Laat het over aan anderen met meer gespecialiseerde vaardigheden, zoals artsen, verpleegkundigen, consultants en geestelijke gezondheid hulpverlener. Breng de persoon rechtstreeks in contact met hulp, of zorg ervoor dat hij of zij de contactinformatie en duidelijke instructies heeft om verdere hulp te krijgen



Als u aan het telefoneren bent, probeer dan aan de lijn te blijven met de persoon tot hij of zij gekalmeerd is en/of u in staat bent de hulpdiensten te contacteren om direct te gaan helpen. Controleer of ze zich op hun gemak voelen en in staat zijn om te praten.

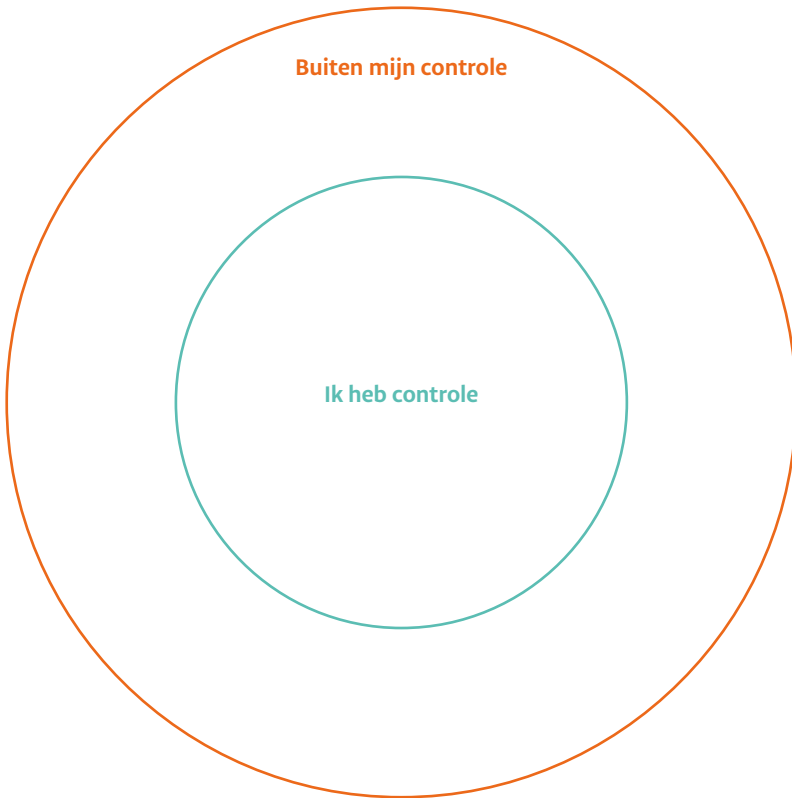
Bron: IASC, Basic Psychosocial Skills - A Guide for COVID-19 Responders, p.16 (2020), online beschikbaar:
<https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-05/Basic+Psychosocial+Skills+-+A+Guide+for+COVID-19+Responders.pdf>
"Deze vertaling is niet gemaakt door het Permanent Comité van VN-organisaties (IASC). IASC is niet verantwoordelijk voor de inhoud of de nauwkeurigheid van deze vertaling. De originele Engelse uitgave 'Inter-Agency Standing Committee. Basic Psychosocial Skills: A Guide for COVID-19 Responders.' Licentie: CC BY-NC-SA 3.0 IGO is de bindende en authentieke uitgave."

Bijlage C

Hulpmiddelen voor hoe om te gaan met een gevoel van machteloosheid

CONTROLECIRKELS

Als u zich machteloos voelt om anderen te helpen, kan het nuttig zijn vast te stellen aan welke problemen u iets kunt doen en aan welke niet. Vergeef uzelf en wees mild voor uzelf als u in een bepaalde situatie niet in staat bent te helpen.



Bron: IASC, Basic Psychosocial Skills - A Guide for COVID-19 Responders, p.22 (2020), online beschikbaar:
<https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-05/basic+psychosocial+skills+-+a+guide+for+COVID-19+responders.pdf>
"Deze vertaling is niet gemaakt door het Permanent Comité van VN-organisaties (IASC). IASC is niet verantwoordelijk voor de inhoud of de nauwkeurigheid van deze vertaling. De originele Engelse uitgave 'Inter-Agency Standing Committee. Basic Psychosocial Skills: A Guide for COVID-19 Responders.' Licentie: CC BY-NC-SA 3.0 IGO is de bindende en authentieke uitgave."

Hulpmiddelen om een minderjarige cliënt te helpen zichzelf te helpen

ANDEREN HELPEN OM ZICHZELF TE HELPEN

Om goed te herstellen, moeten mensen vaak het gevoel hebben dat ze enige controle over hun leven hebben. De beste manier om anderen te steunen is hen te helpen zichzelf te helpen. Dit zal u ook meer energie en tijd geven om anderen te helpen.

De **STOP-DENK-DOE** methode kan worden gebruikt om anderen te helpen met hun eigen problemen om te gaan.



STOP Help de persoon om een pauze te nemen, en te overwegen welke problemen het meest dringend zijn. Help de persoon om de controlecirkels te gebruiken om een probleem te identificeren en te kiezen waar hij of zij iets aan kan doen.



DENK De volgende vragen kunnen helpen:

- Wat heb je in het verleden gedaan om dit soort problemen op te lossen?
- Wat heb je al geprobeerd te doen?
- Is er iemand die kan helpen bij het omgaan met dit probleem (bijv. vrienden, dierbaren of organisaties)?
- Hebben andere mensen die je kent soortgelijke problemen? Hoe zijn ze erin geslaagd?



DOE Help de persoon een manier te kiezen om met dat probleem om te gaan en deze uit te proberen. Als dit niet werkt, moedig de persoon dan aan om een andere oplossing te proberen.

Bron: IASC, Basic Psychosocial Skills - A Guide for COVID-19 Responders, p.13 (2020), online beschikbaar:
<https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-05/Basic+Psychosocial+Skills+-+A+Guide+for+COVID-19+Responders.pdf>
"Deze vertaling is niet gemaakt door het Permanent Comité van VN-organisaties (IASC). IASC is niet verantwoordelijk voor de inhoud of de nauwkeurigheid van deze vertaling. De originele Engelse uitgave 'Inter-Agency Standing Committee. Basic Psychosocial Skills: A Guide for COVID-19 Responders.' Licentie: CC BY-NC-SA 3.0 IGO is de bindende en authentieke uitgave."

Hulpmiddelen voor Actief Luisteren

Actief luisteren is een techniek om u te helpen goed te luisteren en ondersteund te communiceren. Het bestaat uit 3 stappen:

Luister aandachtig



- Probeer echt het standpunt en de gevoelens van de persoon te begrijpen.
- Laat ze praten; blijf stil tot ze uitgesproken zijn.
- Blokkeer afleidingen - is het rumoerig in de buurt? Kunt u ergens heen gaan waar het rustiger is? Kunt u uw geest kalmeren en zich concentreren op de persoon en wat hij of zij zegt?
- Wees warm, open en ontspannen in de manier waarop u zichzelf presenteert.

Herhaal



- Herhaal boodschappen en sleutelwoorden die de persoon heeft gezegd, bijv. *“U zegt dat voor uw kinderen zorgen terwijl u werkt, overweldigend kan zijn.”*
- Vraag om verduidelijking als u iets niet begrepen hebt, bijv. *“Ik begreep niet helemaal wat u daarnet zei, kunt u het alstublieft nog eens uitleggen?”*

Vat aan het eind samen wat u begrepen hebt



- Identificeer en reflecteer belangrijke punten die u de persoon hebt horen zeggen, zodat hij of zij weet dat u hem of haar gehoord hebt en om er zeker van te zijn dat u hem of haar goed begrepen hebt, bijv. *“Uit wat u zojuist hebt gezegd, maak ik op dat u zich vooral zorgen maakt over [vat de belangrijkste bezwaren samen die zij hebben geuit], klopt dat?”*
- Beschrijf wat u hebt gehoord, in plaats van te interpreteren hoe ze zich voelen over de situatie (bijv. zeg niet: *“U moet zich verschrikkelijk/verdrietig voelen”*). Oordeel over hen of hun situatie niet.

Bron: IASC, Basic Psychosocial Skills - A Guide for COVID-19 Responders, p.11 (2020), online beschikbaar:

<https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-05/Basic+Psychosocial+Skills+-+A+Guide+for+COVID-19+Responders.pdf>

“Deze vertaling is niet gemaakt door het Permanent Comité van VN-organisaties (IASC). IASC is niet verantwoordelijk voor de inhoud of de nauwkeurigheid van deze vertaling. De originele Engelse uitgave ‘Inter-Agency Standing Committee. Basic Psychosocial Skills: A Guide for COVID-19 Responders.’ Licentie: CC BY-NC-SA 3.0 IGO is de bindende en authentieke uitgave.”

Case study - Beoordeling van de eenzame opsluiting vanuit een geestelijk gezondheidsperspectief

De beoordeling van de situatie in de case study door een psycholoog zou er als volgt uit kunnen zien:

[Objectieve beschrijving van de feiten]

AANBEVOLEN ACTIES

- De volgende stappen hadden moeten worden genomen:
- Plaats de persoon in een veilige en ondersteunende omgeving in een gezondheidsinstelling
- Laat de persoon niet alleen - houd te allen tijde toezicht
- Behandel elke verwonding of vergiftiging medisch
- Als ziekenhuisopname nodig is, blijf de persoon dan goed in de gaten houden om zelfmoord te voorkomen
- Bied aan en activeer psychosociale steun
- Bied de steun van verzorgers aan
- Raadpleeg een geestelijke gezondheidsspecialist
- Onderhoud regelmatig contact en follow-up

TEKORTKOMINGEN VAN DE ONDERNOMEN ACTIES

Bijgevolg zijn er verschillende richtlijnen die door de autoriteiten niet werden gevolgd nadat zij hadden vastgesteld dat de cliënt het risico liep zichzelf te verwonden. In het bijzonder:

1. Hij werd alleen gelaten.
2. Hij werd niet in een ondersteunende omgeving geplaatst.
3. Zijn geestelijke toestand en emotioneel leed werden niet erkend/aangepakt.
4. Er werd geen psychosociale hulp geboden en er werd geen geestelijke gezondheidszorgspecialist geraadpleegd.
5. Hij heeft tijdens zijn drie dagen in de isoleercel geen regelmatig contact gekregen, noch voldoende nazorg om het trauma dat hij door deze tijd in de isoleercel heeft opgelopen te behandelen.

Bijlage F

Bovendien werd geen toereikende informatie verstrekt over de voordelen van het innemen van voorgeschreven medicatie, de verwachte bijwerkingen, het belang van het consequent innemen van medicatie (zelfs wanneer de aandoeningen/symptomen verminderen/lijken te verbeteren), en de aanbevolen termijn voor elke medicatie.

Er werd rekening gehouden met het onvermogen van de cliënt om zijn behoeften kenbaar te maken als gevolg van taalbarrières, en met de ernst van de situatie, en wij geloven niet dat de gezondheidswerkers rekening hielden met de culturele context van zijn Afghaanse achtergrond, ook niet met het gebruik van een trauma-geïnformeerde benadering.

Bovendien boden de gezondheidswerkers hem geen ruimte om zijn bezorgdheid over de medicatie of zijn behandeling in het algemeen kenbaar te maken. Ook werd de cliënt gedurende zijn twee dagen in isolatie niet voldoende in de gaten gehouden, wat het risico van een overdosis verhoogde en hem kwetsbaar maakte voor een manische episode of andere bijwerkingen zonder onmiddellijke en/of noodzakelijke behandeling.

ALTERNATIEVEN VOOR ISOLATIE

Alternatieven voor isolatie die beter zouden hebben voldaan aan de behoeften van de cliënt en beter geschikt zouden zijn geweest om de psychische toestand te beheersen, werden niet in overweging genomen. Stabilisatie van - en het verlenen van psychologische steun aan - de cliënt had de prioriteit moeten zijn, om de hoofdoorzaak van zijn ideatie beter te begrijpen.

NOODZAKELIJKE PSYCHOLOGISCHE ONDERSTEUNING

Voldoende psychologische steun zou het volgende inhouden:

- Zoek redenen en manieren om in leven te blijven.
- Leg de nadruk op de sterke punten van de persoon door hem of haar aan te moedigen te vertellen hoe vroegere problemen zijn opgelost.
- Overweeg probleemoplossingstherapie om mensen te helpen die in het afgelopen jaar zelfbeschadiging hebben gepleegd, als er voldoende personele middelen beschikbaar zijn.
- Mobiliseer familie, vrienden, bezorgde personen en andere beschikbare bronnen om ervoor te zorgen dat de persoon nauwlettend in de gaten wordt gehouden zolang het risico op zelfbeschadiging/zelfdoding blijft bestaan.
- Adviseer de persoon en de verzorgers om de toegang tot middelen voor zelfbeschadiging/zelfdoding (bijv. pesticiden/giftige stoffen, voorgeschreven geneesmiddelen, vuurwapens, enz.
- Optimaliseer de sociale steun van de beschikbare gemeenschapsvoorzieningen. Daartoe behoren informele hulpbronnen, zoals familieleden, vrienden, kennissen, collega's en religieuze leiders of, indien beschikbaar, formele hulpbronnen in de gemeenschap, zoals crisiscentra en plaatselijke centra voor geestelijke gezondheidszorg.

De cliënt heeft deze zorg niet gekregen; er werd hem geen passende psychologische hulp geboden, in het bijzonder werd de reden waarom hij overweegt zelfbeschadiging te plegen niet onderzocht en werden geen oplossingen aangeboden, en zijn familie, vrienden en gemeenschap werden niet gemobiliseerd voor verdere steun.

CONCLUSIE: Kortom, de reactie van de autoriteiten was ongepast en had nadelige gevolgen voor de cliënt kunnen hebben.

Als juridische vertegenwoordiger zou u kunnen proberen om input te geven zoals in dit verslag wordt verstrekt door een psycholoog. Op basis hiervan moeten de autoriteiten op dergelijke tekortkomingen worden gewezen, hetzij door gerechtelijke stappen te ondernemen, hetzij door een rondetafelconferentie of een bijeenkomst van verschillende instanties te organiseren om het onderwerp te bespreken.

REFERENTIES

Publicaties

Child-Friendly Justice – European Network, Child-Friendly Justice in Action: A toolkit for mainstreaming child friendly principles when working with children involved in administrative and judicial procedures) (2020). https://c1b61ce3-1b9e-4928-8008-bb081ea48182.filesusr.com/ugd/053c39_9f641a0d8aa64c2d9c468ac9940a6136.pdf

Raad van Europa: Richtsnoeren van het Comité van ministers van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie (2010), beschikbaar op <https://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice>

Council of the Baltic Sea States Secretariat & Child Circle / Olivia Lind Haldorsson: Barnahus Quality Standards (2017).

Council of the Baltic Sea States Secretariat & Child Circle / Olivia Lind Haldorsson: Interagency Agreement - Template and guidance (2019).

Council of the Baltic Sea States Secretariat & Child Circle / Rebecca O'Donnell: At the Crossroads: Exploring changes to criminal justice proceedings when they intersect with child protection proceedings in cases involving child victims of violence (2020).

Defence for Children International (DCI) Belgium: Manual for EU member states: How to ensure the rights of children in conflict with the law?) (2018) https://lachild.eu/wp-content/uploads/2016/05/MANUAL-FOR-EU-MS_Web_EN.pdf

Defence for Children International (DCI) Belgium: Lawyers defending children in conflict with the law - International Practical Guide) (2018) https://lachild.eu/wp-content/uploads/2016/05/DEI_GP_avocats_EN.pdf

Defence for Children International (DCI) Belgium: Poster on International Standards (Poster over internationale normen) (2018). <https://lachild.eu/wp-content/uploads/2018/07/Dei-poster-EN.pdf>

Defence for Children International (DCI) Belgium: Practical Guide - Monitoring places where children are deprived of liberty) (2016). <http://www.childrensrightsbehindbars.eu/outputs/practical-guide>

Defence for Children International (DCI) Belgium: Practical Guide for Lawyers: How to defend a child in conflict with the law?) (2018). <https://lachild.eu/wp-content/uploads/2016/05/PRACTICAL-GUIDE-FOR-LAWYERS.pdf>

DLA Piper: Access to justice and the right to education for children with disabilities(2017)..

Graziani Laurence / CLEAR Rights: European review of practices and gaps in legal aid systems for children in Belgium, France, Hungary, Romanian and the Netherlands (2021).

IASC. Basic Psychosocial Skills - A Guide for COVID-19 Responders(2020). <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-05/Basic+Psychosocial+Skills+-+A+Guide+for+COVID-19+Responders.pdf>

Kraemer and Patten, “Establishing a Trauma-Informed Lawyer-Client Relationship,” Trauma in Practice Vol. 33, Np. 10 (2014).

LA CHILD / Agne Limante, Simonas Nikartas, Ruta Vaiciuniene, Eva Gangneux, Blandine Lens, Klodian Gega, Holta Zajac, Rezarta Abdiu: Legal aid for children in criminal proceedings: Report on current European national frameworks) (2021).<https://lchild.eu/wp-content/uploads/2021/06/FINAL-LA-Child-European-report-EN.pdf>

LA CHILD / Agne Limante, Simonas Nikartas, Ruta Vaiciuniene, Eva Gangneux, Klodian Gega: Legal aid for children in conflict with the law in international and European instruments) (2021). <https://lchild.eu/wp-content/uploads/2021/06/International-report-new-version-with-cover.pdf>

LA CHILD / Eva Gangneux, Zoé Duthuillé, Agne Limante, Simonas Nikartas, Ruta Vaiciuniene, Klodian Gega: Guidelines for child-friendly legal aid for children in conflict with the law) (2021). https://lchild.eu/wp-content/uploads/2021/10/LA-CHILD_EN_LowRes.pdf

Policing of Children and Young People: A Case for “Child-Friendly Police,” Justice with Children, oktober (2021). https://www.tdh.ch/sites/default/files/policing_of_children_and_young_people_final-version.pdf

United Nations: Report of the Independent Expert leading the United Nations global study on children deprived of liberty) A/74/136 ; Final Report (2019 <https://omnibook.com/global-study-2019/liberty/page-001.html>

Juridisch kader (belangrijkste bronnen)

Richtlijn (EU) 2016/800 van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2016 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure (2016). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016L0800&from=EN>

VN-Verdrag inzake de rechten van het kind <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>

Websites

Children's rights behind bars, beschikbaar op <http://www.childrensrightrightsbehindbars.eu>

Defence for Children International (DCI) Belgium: Alternative Ways to Address Youth, beschikbaar op <https://www.dei-belgique.be/index.php/projets/acheves/alternative-ways-to-address-youth.html>

Defence for Children International (DCI) België: Young in Prison, beschikbaar op <https://https://www.dei-belgique.be/index.php/ressources-externes/publications/download/41-publications/439-projet-youthlab-theory-of-change-young-in-prison.html>

Emotion Aid. 5 steps for managing our emotions and reactions during times of stress or crisis. <https://healingtrauma.org.il/en/home-3/>

LA CHILD: My Lawyer, My Rights, beschikbaar op <https://lchild.eu/the-projects/mylawyer-myrights/>

Terre des hommes: Policy brief: JUST with children. Child-friendly justice for all children in Europe (2020), beschikbaar op <https://tdh-europe.org/library/policy-brief-just-with-children-child-friendly-justice-for-all-children-in-europe/7293>

Therapist Aid. Worry Exploration Questions. <https://www.therapistaid.com/worksheets/worry-exploration-questions.pdf>

UNICEF: Justice for Children, beschikbaar op <https://www.unicef.org/protection/justice-for-children>

UNICEF: Psychological Support for Children (2010), beschikbaar op https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/iwp_2010_14.pdf

Verdere referenties over de Barnahus-kwaliteitsstandaarden

<https://www.barnahus.eu/en/publication/at-the-crossroads-exploring-changes-to-criminal-justice-proceedings-when-they-intersect-with-child-protection-proceedings-in-cases-involving-child-victims-of-violence/>

<https://www.barnahus.eu/en/publication/interagency-agreement-template-and-guidance/>

<https://www.barnahus.eu/en/publication/standards/>

<https://childrenatrisk.cbss.org/publications/the-promise-barnahus-quality-standards/>

Deze Gids is geschreven voor iedereen die bezig is met het juridisch vertegenwoordigen of adviseren van een kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie - en voor iedereen die van plan is dit in de toekomst te doen en goed geïnformeerd wil zijn.

Dit document dient als kennisbank voor juridische professionals. Het bevat:

- **14 Kwaliteitsnormen**, waarin de kernbeginselen zijn opgenomen (d.w.z. participatief, kindgericht, veilig en beschermend, enz.). Er worden meetindicatoren voor de normen voorgesteld, die de belangrijkste waarden, vereisten en normen weerspiegelen die relevant zijn wanneer een advocaat een kind vertegenwoordigt of adviseert dat in aanraking komt met politie en/of justitie.
- **een Stap-voor-stap gids** met nauwkeurige instructies voor advocaten over hoe zij rechtsbijstand kunnen verlenen aan kinderen. De gids is ontworpen als een instrument dat op korte termijn kan worden gebruikt en dat een advocaat door de relevante fasen leidt van de vertegenwoordiging van een kind dat in aanraking komt met politie en/of justitie. De Stap-voor-stap gids geeft ook informatie over het herkennen van risico's en het doorverwijzen naar andere professionals, vooral als het kind geestelijke gezondheidsproblemen heeft.



PROJECTPARTNERS:



Het project CLEAR-Rights wordt mede gefinancierd door het Programma Justitie van de Europese Unie (2014-2020). De inhoud van dit document geeft uitsluitend de mening van de auteurs weer en valt uitsluitend onder hun verantwoordelijkheid. De Europese Commissie aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebruik dat eventueel wordt gemaakt van de informatie die het bevat.